

Holstweg 1a, Olst (gemeente Olst-Wijhe)

Archeologisch bureauonderzoek

Rubicon Erfgoed Rapport 089

Colofon

Auteur	H.G. Pape-Luijten MA
Versie	Concept
Datum	08-07-2021
Rubicon Erfgoed projectnummer	21018
Opdrachtgever	Junco B.V.
Contactpersoon opdrachtgever	G. Jongerman (Lagemaat B.V.)
Bevoegde overheid	Gemeente Olst-Wijhe
Contactpersoon bevoegde overheid	n.n.t.b.
Adviseur bevoegde overheid	Het Oversticht
Contactpersoon adviseur bevoegde overheid	S. Wentink/A. Vissinga
Onderzoeksmelding (ARCHIS3)	5091152100
Beheer documentatie	Rubicon Erfgoed, Rheden

Vrijgave		
Naam	Datum	Handtekening
H.G Pape-Luijten Senior KNA Bureauonderzoek Archeoloog Actoregistratienummer 23021110	08-07-2021	

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Inleiding	3
Aanleiding onderzoek	3
Doelstelling onderzoek	3
Werkwijze onderzoek	3
Kaders onderzoek	4
Leeswijzer	5
Locatie en planvorming	6
Afbakening plan- en onderzoeksgebied.....	6
Huidige situatie plangebied.....	6
Toekomstige situatie plangebied	7
Landschappelijke informatie	8
Archeologische informatie	12
Inleiding archeologische informatie	12
Cultuurhistorische informatie.....	17
Inleiding cultuurhistorische informatie.....	17
Verwachtingsmodel, conclusie en advies	19
Verwachtingsmodel.....	19
Conclusie en advies.....	20
Bronnen.....	22
Documenten.....	22
Overig.....	22
Bijlage 1 – Inleiding	23
Bijlage 2 – Locatie en planvorming	25
Bijlage 3 – Landschappelijke informatie.....	32
Bijlage 4 – Archeologische informatie.....	37
Bijlage 5 – Cultuurhistorische informatie.....	38
Bijlage 6 – Verwachtingsmodel, conclusie en advies.....	43

Samenvatting

Junco B.V. is voornemens om een terrein te herontwikkelen dat is gelegen aan de Holstweg 1a te Olst (gemeente Olst-Wijhe, provincie Overijssel). Op basis van het vigerende bestemmingsplan en het gemeentelijke archeologiebeleid is sprake van een archeologische onderzoeksplicht, in het kader van de voor de realisatie benodigde bestemmingsplanwijziging.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat in het plangebied een middelhoge verwachting geldt voor het aantreffen van archeologische resten de periodes Mesolithicum – Nieuwe Tijd en een lage verwachting voor de overige periodes. Hoewel er altijd een kans bestaat dat relevante archeologische lagen (ten dele) niet meer aanwezig zijn, of (ten dele) niet worden bedreigd door de geplande ontgravingen, is de bodemopbouw op basis van bureauonderzoek alleen niet vast te stellen. Hetzelfde geldt voor de aard en mate van eventuele bodemverstoringen. Op basis van dit bureauonderzoek adviseert Rubicon Erfgoed dan ook om de archeologische verwachting uit dit bureauonderzoek in het veld te toetsen, door de opbouw en aard en mate van intactheid van de bodem vast te stellen middels een verkennend booronderzoek in dat deel van het plangebied dat nog niet eerder is onderzocht en vrijgegeven.

Naast het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting dient het verkennend booronderzoek ook waar mogelijk (extra) informatie te verschaffen over bekende en of verwachte archeologische waarden in het plangebied, betreffende de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden, zoals geformuleerd in het bureauonderzoek. Daarnaast heeft de verkennende fase als doel om inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap die van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Doel daarbij het uitsluiten van kansarme zones en het selecteren van kansrijke zones voor volgende vormen van onderzoek, indien aanwezig.

Met een te onderzoeken oppervlakte van circa 4162 m² (plangebied minus het reeds onderzochte en vrijgegeven deel van 358 m²) wordt geadviseerd om in elk geval 5 boringen uit te voeren met een 7 cm Edelmanboor en/of een 3 cm steekguts (6 boringen per ha). Deze boringen dienen tot minimaal 30 cm in de top van het pleistocene substraat te worden gezet, afhankelijk van aanwezigheid. Specifieke aandacht dient te worden gegeven aan het vaststellen van de mate van intactheid van de rivierduinafzettingen. De uitvoerder van de boringen wordt aangeraden om een KLIC-melding te doen, om een zo recent en duidelijk mogelijk beeld te krijgen van de toestand van de ondergrond wat betreft kabels en leidingen.

Zie Bijlage 6 (figuur 24) voor de advieskaart in deze.

Bovenstaande betreft een onafhankelijk tot stand gekomen advies, op basis van bekende informatie en de kwaliteitsnormen van de beroepsgroep archeologie. Naar aanleiding van dit advies zal de bevoegde overheid (de gemeente Olst-Wijhe een eigen besluit nemen. In dat besluit kan en mag de bevoegde overheid beredeneerd afwijken van het advies. Mocht het plangebied in dat besluit worden vrijgegeven door de bevoegde overheid en er worden onverhoopt toch archeologische waarden aangetroffen tijdens de geplande graafwerkzaamheden, dan geldt op basis van de Erfgoedwet de plicht deze zogenaamde toevalsvondsten te melden bij het Rijk. Uit praktische overweging is het aan te bevelen deze melding te doen bij de bevoegde overheid, de gemeente Olst-Wijhe.

Aan bovenstaand advies kunnen, behoudens opzet of grove nalatigheid onzerzijds, geen rechten worden ontleend, noch eventuele schade die daaruit kan voortvloeien, worden geclaimd.

Inleiding

Aanleiding onderzoek

Junco B.V. is voornemens om een terrein te herontwikkelen dat is gelegen aan de Holstweg 1a te Olst (gemeente Olst-Wijhe, provincie Overijssel). Op basis van het vigerende bestemmingsplan en het gemeentelijke archeologiebeleid is sprake van een archeologische onderzoeksplicht, in het kader van de voor de realisatie benodigde bestemmingsplanwijziging.

Doelstelling onderzoek

Het doel van een archeologisch bureauonderzoek is het vaststellen van de specifieke archeologische verwachting van een plangebied. Op basis hiervan wordt een advies gegeven over aanbevolen archeologische vervolgstappen.

Werkwijze onderzoek

In het bureauonderzoek wordt de archeologische verwachting van een plangebied gespecificeerd aan de hand van informatie uit databases, kaartmateriaal, onderzoeksrapporten en literatuur over ontwikkelingen in het landschap (geologie, geomorfologie, bodem) en de bewoningsgeschiedenis (archeologie en recente historie). De eerste stap is dan ook het raadplegen en analyseren van verschillende bronnen:

- ARCHIS 3, de nationale archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), is een primaire bron: zij biedt toegang tot de bekende landschappelijke informatie (geomorfologische kaart, bodemkaart inclusief grondwaterstand) en archeologische informatie (monumenten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen) en in en rond het plangebied. Het bureauonderzoek wordt ook aangemeld bij ARCHIS, zodat het later zelf weer gebruikt kan worden als bron in andere onderzoeken;
- Cultuurhistorische basisinformatie volgt uit (waar mogelijk en beschikbaar) gebiedspecifieke literatuur, alsook uit historisch kaartmateriaal (betrokken van o.a. het Kadaster);
- Overige bronnen geven aanvullende informatie, zoals over de opbouw van de ondergrond (DINOloket) en bekende bodemvervuiling (Bodemloket);
- Bovenstaande opsomming is uiteraard niet uitputtend en kan per project uitgebreid worden, bijvoorbeeld met kennis van archeologische vrijwilligers en professionele (overheids)archeologen, of boorgegevens van milieukundige onderzoeken.

De informatie die uit de verschillende bronnen is vergaard wordt vervolgens gerangschikt, geduid, gekoppeld en verwerkt in tekst en kaartmateriaal middels een GIS (Geografisch Informatie Systeem). Uit deze elementen wordt een rapport opgebouwd, met een verwachtingsmodel en advies als kernpunten. Dit rapport wordt vervolgens in concept aangeboden aan de opdrachtgever ter controle en aan de bevoegde overheid ter beoordeling. Na verwerking van eventuele opmerkingen wordt het rapport definitief gemaakt en afgemeld bij ARCHIS.

Kaders onderzoek

Dit archeologische onderzoek is uitgevoerd binnen wettelijke, beleidsmatige, juridisch-planologische en procesmatige kaders. Deze kaders zijn onderling met elkaar verbonden.

Wettelijke kaders

In 1992 heeft Nederland het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed ondertekend. Dit verdrag wordt ook wel het Verdrag van Malta of Valletta genoemd, naar het eiland of de stad waar het is ondertekend. Het Verdrag is in 1998 geratificeerd en op 1 september 2007 via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) in Nederland geïmplementeerd. De Wamz is een wijzigingswet en omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988, de Wet Milieubeheer, de Ontgrondingenwet en de Woningwet. Vanuit de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) bestond al een verplichting om bij de voorbereiding van bestemmingsplannen alle ter zake doende belangen mee te wegen. In feite is de Wamz een concrete invulling en verbreding van deze verplichting.

Sinds 1 juli 2016 is de nieuwe Erfgoedwet in werking getreden. Deze wet bundelt de daarvoor bestaande wet- en regelgeving (6 wetten en regelingen) voor behoud en beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Het is een integrale wet die betrekking heeft op de museale objecten, musea, monumenten en archeologie op het land en onder water. Samen met de toekomstige Omgevingswet maakt de Erfgoedwet een integrale bescherming van het cultureel erfgoed mogelijk. Een gedeelte van de Monumentenwet 1988 is daarmee opgegaan in de Erfgoedwet. Een ander deel zal te zijner tijd opgaan in de Omgevingswet, maar bevindt zich nu nog in het overgangsrecht. De vuistregel voor de verdeling tussen de Erfgoedwet en de nieuwe Omgevingswet is dat roerend cultureel erfgoed en de aanwijzing van rijksmonumenten in de Erfgoedwet staan, terwijl de aanwijzing van ruimtelijk cultureel erfgoed (stads- en dorpsgezichten en cultuurlandschappen) en de omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving in de Omgevingswet komen. Onderdelen van de Monumentenwet 1988 die later naar de Omgevingswet gaan, blijven van kracht tot die wet in werking treedt (naar verwachting in 2022).

Beleidskaders

De veranderende wetgeving in de afgelopen decennia heeft gezorgd voor decentralisatie, waarmee de verantwoordelijkheid voor het opstellen en handhaven van archeologiebeleid verschoven is naar de gemeentes. Het archeologische beleid van de gemeente Olst-Wijhe is vastgelegd in een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart en een gemeentelijke beleidsnota uit 2010.¹ Het plangebied ligt op de verwachtings- en beleidsadvieskaart in een zone met een hoge archeologische verwachting (Bijlage 1, figuur 1). In deze zone geldt een archeologische onderzoeksplicht voor bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 50 cm -Mv.

Juridisch-planologische kaders

Om de koppeling met de ruimtelijke ordening te maken, worden de verwachtingen van archeologische beleidskaarten (al dan niet aangevuld of gewijzigd door recenter archeologisch onderzoek) juridisch-planologisch ingebed, zowel op provinciaal niveau in inpassingsplannen, alsook op gemeentelijk niveau in bestemmingsplannen. In het vigerende bestemmingsplan *Kleine Kernen* (vastgesteld 25-06-2012, onherroepelijk) is de archeologische verwachting van het plangebied vertaald naar de dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie 1'. In deze zone geldt een archeologische onderzoeksplicht voor bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 50 cm -Mv.

¹ Gemeente Olst-Wijhe, 2010.

Procesmatige kaders

Vanuit de archeologische beroepsgroep is in de afgelopen jaren continu gestreefd naar verbetering van het archeologische proces. Aan de basis hiervan ligt de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). De KNA stelt de eisen en randvoorwaarden aan de procesmatige kwaliteit van archeologisch onderzoek, wat bijdrage levert aan de borging van de inhoudelijke kwaliteit van het onderzoek. Dit bureauonderzoek is opgesteld aan de hand van de vigerende versie van de KNA (4.1), specifiek Protocol 4002 Bureauonderzoek en de daarin opgenomen specificaties LS01-LS06. Het hoofdstuk met cultuurhistorische informatie binnen dit bureauonderzoek (zie leeswijzer hierna) is opgesteld aan de hand van beschikbare historische bronnen, kaartmateriaal, ervaring en *expert judgment*.

Na goedkeuring van het bureauonderzoek door de bevoegde overheid wordt het definitieve rapport digitaal gedeponeerd bij het e-depot van ARCHIS, conform specificatie DS05.

Leeswijzer

Het bureauonderzoek dat op deze inleiding volgt is opgedeeld in een aantal tekstuele hoofdstukken, die hieronder zijn weergegeven. Tussen haakjes is per hoofdstuk aangegeven welke specificatie(s) uit Protocol 4002 Bureauonderzoek van toepassing is/zijn.

- Locatie en planvorming (LS01, LS02, LS03);
- Landschappelijke informatie (LS04);
- Archeologische informatie (LS04);
- Cultuurhistorische informatie (LS04);
- Verwachtingsmodel, conclusie en advies (LS05, LS06).

In de lopende tekst van bovenstaande hoofdstukken wordt verwezen naar afbeeldingen. Deze zijn achteraan het bureauonderzoek opgenomen in bijlagen, die gekoppeld zijn aan de inleiding en gelijknamige hoofdstukken.

N.B. Een bureauonderzoek van Rubicon Erfgoed is letterlijk de verslaglegging van een lopend onderzoek, wat betekent dat informatie in eerdere hoofdstukken (zoals verwachte landschapselementen) door feiten in latere hoofdstukken (zoals archeologische waarnemingen) bevestigd of genuanceerd kunnen worden.

Locatie en planvorming

Afbakening plan- en onderzoeksgebied

Het plangebied betreft de percelen, of delen daarvan, waarbinnen de toekomstige bodemingrepen zullen plaatsvinden. De plangebiedgrenzen zijn in dit geval gelijk aan de grenzen zoals verstrekt door de opdrachtgever. Het betreft (delen van) de percelen die kadastraal bekend staan als Olst B 3595, 4477 en 5170.

De administratieve gegevens van het plangebied zijn weergegeven in tabel 1. Het onderzoeksgebied betreft wegens aanwezigheid van bekende archeologische waarden in de nabije omgeving een gebied met een straal van 500 m rond het plangebied (zie het hoofdstuk Archeologische informatie). De ligging van het plan- en het onderzoeksgebied op de topografische kaart en een recente luchtfoto zijn te zien in Bijlage 2 (figuren 2-3).

Gegeven	Informatie
Toponiem	Holstweg 1a
Plaats	Olst (Den Nul)
Gemeente	Olst-Wijhe
Provincie	Overijssel
Kaartblad	27G
Coördinaten (bounding box)	MIN: 204.202/485.783 MAX: 204.283/485.890 CNT: 204.243/485.837
Oppervlakte	Circa 4520 m ²

Tabel 1: Gegevens plangebied.

Huidige situatie plangebied

Het plangebied ligt in Den Nul, ruwweg halverwege tussen Olst en Wijhe, aan de kruising van de N337/Rijksstraatweg en de Holstweg. Het grootste deel van het plangebied wordt in beslag genomen door het vleesverwerkingsbedrijf aan Holstweg 1a. Dit bedrijf bestaat uit een aantal aaneengeschakelde bouwwerken uit 1970 en een later gebouwde vrijstaande kantoorruimte uit 1997, volgens de BAG.² De gebouwen zijn naar verwachting van de opdrachtgever tot circa 70 cm -Mv gefundeerd. Volgens opgave van de opdrachtgever is geen sprake van onderkeldering. Het buitenterrein is verhard met klinkers. Daarnaast valt ook het woonhuis met voormalige winkel aan de Rijksstraatweg 76 binnen het plangebied. Dit pand dateert volgens de BAG uit 1930.

Volgens de Omgevingsrapportage Overijssel zijn geen meldingen van saneringen ter plaatse van het plangebied gedaan, die de bodem ter plaatse mogelijk (verder) kunnen hebben verstoord. Wel zijn er meerdere milieukundige onderzoeken gedaan binnen het plangebied (locatiecodes AA177308601 en

² bagviewer.kadaster.nl.

AA017400068).³ In het meest recent uitgevoerde verkennende milieukundige bodemonderzoek, uit 2018, is de onderzoekslocatie in eerste aanleg als milieuhygiënisch onverdacht aangemerkt. Op basis van de resultaten van het verkennend bodemonderzoek blijkt evenwel dat de locatie niet geheel vrij is van bodemverontreiniging. De bovengrond en het grondwater ter plaatse van de onderzoekslocatie bevat plaatselijke enkele stoffen verhoogd t.o.v. de achtergrondwaarde resp. de streefwaarde (PCB's, koper). De plaatselijk verhoogd gemeten gehalten overschrijden de tussenwaarde (indicatiewaarde voor nader onderzoek) en de bodemindex waarde (>0.5).⁴

In Bijlage 2 (figuren 4-8) zijn tekeningen en aanzichten weergegeven van de huidige situatie.

Toekomstige situatie plangebied

Junco B.V. is voornemens om het plangebied te herontwikkelen ten behoeve van woningbouw. Momenteel is een kavelstudie uit 2016 voorhanden, op basis waarvan een voorlopige plan is opgesteld: aan de Rijksstraatweg wordt het beeld gecontinueerd door 2 halfvrijstaande woningen met de nok haaks op de weg. Aan de Holstweg wordt een drietal vrijstaande woningen gepositioneerd, eveneens met de kopgevel naar de weg georiënteerd; de nokrichting is hier parallel aan de Rijksstraatweg en haaks op (het verlengde) van de Holstweg. Op het achtergelegen erf wordt een intiem en kleinschalig hofje gecreëerd. Parkeren voor de (half-)vrijstaande woningen wordt op het eigen erf gerealiseerd, voor de overige bewoners en bezoekers is ruimte gereserveerd op het erf, ingebed in groen.⁵

In Bijlage 2 (figuren 9-10) zijn afbeeldingen opgenomen van de voorlopige verkaveling. Het is mogelijk dat dit plan nog in meerdere of mindere mate zal veranderen en dient derhalve voornamelijk ter illustratie. Naar verwachting zullen met de uiteindelijke nieuwbouw bodemingrepen gepaard gaan, verspreid over het plangebied, tot circa 100 cm -Mv. Hierbij moet gedacht worden aan bouwputten voor de woningen, nuts-/huisaansluitingen, infrastructuur en openbaar groen.

³ overijssel.omgevingsrapportage.nl.

⁴ Sigma Bouw & Milieu, 2018.

⁵ Buro BIM, 2016.

Landschappelijke informatie

Inleiding landschappelijke informatie

De archeologische verwachting van een plangebied is in de eerste plaats afhankelijk van de bewoningsmogelijkheden van het landschap. Op basis van informatie over de geologie (diepere ondergrond), geomorfologie (landschapsvormen), bodem (bodenvorming- en types) en de grondwaterstand kunnen de bewoningsmogelijkheden in en rond een plangebied in kaart worden gebracht.

Beknopte landschapsontwikkeling en geologie

Eén van de belangrijkste vestigingsfactoren tot in de Middeleeuwen was de aanwezigheid van natuurlijk voorkomende hoge – en dus droge – delen in het landschap. In de omgeving van het plangebied waren dat de oevers van actieve waterlopen en de drooggevallen beddingen van waterlopen waarvan de sedimentatie is gestopt.

Het plangebied ligt in de archeoregio van het Overijssels-Gelders zandgebied. Het landschap waarbinnen het gelegen is, bevindt zich in het dal van de IJssel. Dit betreft van oorsprong een loop van de Oer-Rijn. De Oer-Rijn heeft grote hoeveelheden grind en zand afgezet (Formatie van Kreftenheye). Het dal is vervolgens tussen 60.000 en 40.000 jaar geleden, het Midden-Pleniglaciaal, geleidelijk aan verlaten door de rivier. Het IJsseldal fungeerde vanaf dit moment alleen nog als een regionaal afwateringssysteem in de vorm van diverse beekjes. In het daarop volgende Midden- en Laat-Pleniglaciaal (30.000 – 14.000 jaar geleden) werd de verlaten riviervlakte in het IJsseldal grotendeels afgedekt met fluvio-periglaciale afzettingen en een dun pakket dekzand, behorende tot de Formatie van Bostel. In het IJsseldal ontstonden vlakke afvoerloze depressies, dekzandkopjes en langgerekte ruggen.⁶ De jongste dekzandafzettingen die op grote schaal in het IJsseldal worden aangetroffen, zijn gedurende de laatste koude fase in het Weichselien gevormd. Het zijn voornamelijk verstuvingen van al aanwezige dekzandruggen.⁷ Het zand is vermoedelijk ook binnen het plangebied aanwezig geweest, maar in latere perioden grotendeels door de Gelderse IJssel geërodeerd. Kleine dekzandkoppen kunnen echter bewaard zijn gebleven. In het Vroeg- en Midden-Holoceen zijn in dit gebied daarnaast ook verscheidene beken actief geweest. Deze waterden af vanaf de stuwwallen in het oosten, richting het laagste punten in het IJsseldal. Ook deze afzettingen zijn vermoedelijk (groten)deels geërodeerd door de Gelderse IJssel.

Op de paleogeografische kaarten in Bijlage 3 (figuren 11-12)⁸ is in grote lijnen de landschappelijke ontwikkeling te volgen van het plangebied en haar omgeving, over een periode van 11.000 jaren (tabel 2). De pleistocene situatie laat het oorspronkelijke IJsseldal zien, waardoor de Oer-Rijn stroomt. Aan de oostzijde van het dal is een onderbroken strook met rivierduinen met een ruwweg noord-zuid oriëntatie aanwezig. Binnen de gemeente Olst-Wijhe liggen tegenwoordig de kernen Herxen, Olst, Den Nul en Wijhe op enkele van deze duinen (verder noordelijk en zuidelijk liggen ook delen van Zwolle en Deventer op dergelijke locaties). Dit zijn derhalve sinds oudsher de hoogste plekken in het landschap, met een sterke aantrekkingskracht op mensen in het verleden voor vestiging en gebruik. Het plangebied zelf ligt volgens dit kaartmateriaal echter net buiten het rivierduin van Den Nul. Vanaf het derde millennium

⁶ Stouthamer e.a., 2015.

⁷ Volleberg en Stouthamer, 2008.

⁸ Dataset nationaalgeoregister.nl, op basis van kaarten ontleend aan Vos e.a., 2018.

voor Chr. rukt door toenemende vernatting de veenvorming op in de regio, om vanaf circa 1500 voor Chr. het IJsseldal te vullen en ook de lagere delen van het rivierduin van Den Nul te bedekken. Vanaf dat moment zijn dan alleen de hoogste delen van het rivierduin nog goed bewoonbaar. Deze situatie duurt effectief voort tot in de Vroege Middeleeuwen, wanneer de waterscheiding tussen het IJsseldal van de Oer-Rijn in het noorden en die van de Oude IJssel in het zuiden – ruwweg tussen Gorssel en Eefde – het begeeft onder een sterk toegenomen watertoevoer vanuit het achterland. Hierdoor worden de dalen aan elkaar gesloten en ontstaat de Gelderse IJssel. Een gevolg hiervan is dat grote delen van het toen door veen opge vulde IJsseldal worden ontwaterd, waardoor exploitatie van het veen mogelijk werd in de vorm van turfwinning. Hierdoor trad echter mettertijd klink op, waardoor de bodem daalde, wederom vernatte en periodiek kon overstromen vanuit de Gelderse IJssel. In de eeuwen daarna krijgt de loop van de Gelderse IJssel de vorm die we nu nog kennen – voornamelijk omdat het verzandden van de rivier noopte tot drastische maatregelen om deze bevaarbaar te houden – en zorgt het indijken van het komgebied aan weerszijden van de rivier ervoor dat de toppen van de rivierduinen als pleistocene eilanden in het holocene rivierengebied achterblijven.

In de ondergrondgegevens van het DINOLoket⁹ is gekeken naar geologische boringen in of nabij het plangebied om bovenstaand verhaal te staven, te nuanceren of te weerleggen. Helaas geeft een boring aan de Berkenweg enkel lithologische en geen lithostratigrafische informatie. Een meer nabijgelegen boring, circa 85 NW van het plangebied naast Rijksweg 85a, toont 4,0 m aan rivierafzettingen binnen de Formatie van Echteld (voornamelijk zwak siltig zand, enig fijn zand dat mogelijk verwaaid rivierduinzand betreft, alsook een bandje klei rond 2,7 m -Mv). Daarom is in het DINOLoket ook gekeken naar een geschikt ondergrondmodel om alsnog een uitspraak te doen.¹⁰ Centraal in het plangebied is daarom middels de Appelboor BRO DGM v2.2 de volgende bodemopbouw gemodelleerd tot op 10 m – Mv, met een gemodelleerde maaiveldhoogte van 4,28 m NAP:

Diepte	Lithostratigrafie	Lithologie
0.00 m - 4.45 m	Holocene afzettingen	Zand, zeer fijn tot uiterst grof, kleiig tot grindig, lokaal schelphoudend; klei, siltig tot zandig, lokaal humeus; veen, lokaal kleiig
4.45 m - 6.32 m	Formatie van Boxtel	Zand, zeer fijn tot zeer grof, lokaal kleiig, grindig of humeus; leem, lokaal zandig, lokaal humeus; klei, siltig tot zandig; veen, kleiig
6.32 m - 10.00 m	Formatie van Kreftenheye	Zand, matig fijn tot uiterst grof, lokaal grindig; grind, zandig; klei, siltig tot zandig, lokaal humeus

Tabel 2: Gegevens geologische eenheden Appelboor GeoTOP v1.3 (DINOLoket Ondergrondmodellen).

De appelboring laat lithostratigrafisch een opbouw zien van circa vier en een halve meter aan holocene afzettingen, vervolgens circa twee meter aan afzettingen binnen de Formatie van Boxtel (middenpleistocene tot en met holocene eolische afzettingen (stuifzand, land- en rivierduinen, dekzand, nat-eolische afzettingen, *desert pavements*, löss), kleinschalige fluviatiele afzettingen, niveo-eolische afzettingen, hellingafzettingen, lacustriene afzettingen en organogene vormen) en tenslotte de Formatie van Kreftenheye (vroegholocene en laatpleistocene rivierafzettingen).

⁹ <https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>.

¹⁰ <https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen>.

De holocene afzettingen zijn niet nader gedifferentieerd, maar zullen zijn opgebouwd uit rivierafzettingen binnen de Formatie van Echteld, gerelateerd aan de IJssel. De onder zeer koude, periglaciale omstandigheden gevormde afzettingen binnen de Formatie van Boxtel konden niet verder worden gedifferentieerd in het gecreëerde model, maar het zal hier hoofdzakelijk om dekzand gaan, al kan de aanwezigheid van een rivierduin (Laagpakket van Delwijnen) niet worden uitgesloten. Daaronder vinden we de rivierafzettingen van het Laagterras binnen de Formatie van Kreftenheye. Al met een al een gemodelleerde opbouw die zich leent voor duizenden jaren aan bewonings- en gebruiksmogelijkheden, alhoewel veel van dat potentieel zich op relatief grote diepte bevindt. Het eerste niveau met archeologisch potentieel is de top van eventueel aanwezige oeverwalafzettingen binnen de Formatie van Echteld.

Volgens de paleogeografische stroomgordelkaart (Bijlage 3, figuur 13)¹¹ ligt het plangebied buiten de stroomgordel van de Gelderse IJssel (kaartcode 50), maar wel ter plaatse van een reliëfeenheid (kaartcode 0) die mogelijk als overspoelde zandige hoogte geïnterpreteerd kan worden, gezien dat vergelijkbare eenheden in de directe omgeving samenvallen met dekzandruggen en rivieroeverwallen. Dat zou stroken met het vernatting en verdrinking van het pleistocene landschap, waarbij de lagere delen van de rivierduinen – mogelijk ook ter plaatse van het plangebied – eerst door veen bedekt raakten en later door sediment van de Gelderse IJssel werden overdekt.

Geomorfologie

Op de geomorfologische kaart (Bijlage 3, figuur 14)¹² is te zien dat het plangebied ongekarteerd is wegens de ligging in de bebouwde kom. Op basis van de reliëfeenheden direct aangrenzend zal het plangebied echter ofwel ter plaatse van een oeverwal liggen, een stroomrug (allebei gerelateerd aan de IJssel) ofwel (ook) ter plaatse van het rivierduin van Den Nul.

Het verschil in reliëf in het onderzoeksgebied is te zien op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).¹³ In Bijlage 3 (figuur 15) is dit beeld weergegeven. Het plangebied heeft een huidige maaiveldhoogte van circa 4,2-4,8 m NAP. Op het uitgezoomde beeld van het AHN, met een bandbreedte tussen 0,0 en 8,0 m NAP, zijn de hogere delen in en rond Den Nul gelijk te schakelen met de oeverwallen/stroomrug en rivierduin(en). Het ingezoomde beeld geeft ter plaatse van het plangebied een bandbreedte weer tussen 4,0 en 5,0 m NAP, met het hoogste deel aan de zuidzijde van het plangebied. Deze hoogte komt nog het beste overeen met de hoogtes die ter plaatse van het rivierduin bekend zijn, maar het kan niet worden uitgesloten dat het juist in het plangebied een vertekening betreft die is gerelateerd aan menselijk ingrepen qua maaiveldhoogte (bijv. door ophogingen).

Bodem

Op de bodemkaart (Bijlage 3, figuur 16)¹⁴ zijn binnen het plangebied vorstvaaggronden in leemarm en zwak lemig fijn zand (Zb21) gekarteerd. Dit zijn evenals de duinvaaggronden hoge zandgronden, waarvan de bouwvoor slechts licht gekleurd is en weinig humus bevat. De ondergrond bestaat uit geel zand met ijzerhuidjes. In tegenstelling met de duinvaaggronden, waarin het blonde zand vanaf de bovengrond tot grote diepte kan doorlopen, hebben vorstvaaggronden onder de bovengrond een

¹¹ Op basis van Cohen e.a., 2012.

¹² PDOK.

¹³ ahn.arcgisonline.nl.

¹⁴ PDOK.

enigszins geelbruin gekleurde laag, die tot 60-80 cm diepte reikt. Daaronder ligt dan weer soortgelijk blond zand als bij de duinvaaggronden; het zijn profielen met een zwak ontwikkelde B-horizont.¹⁵

Grondwater

De grondwaterstand en de fluctuaties daarin hebben effect op zowel de aantrekkelijkheid van bodems voor bewoning/gebruik, alsook op de conservering van archeologische resten in die bodems. De grondwaterstand wordt in twee uitersten ten opzichte van maaiveld gemeten: de Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand (GHG) en Gemiddeld Laagste Grondwaterstand (GLG). Boven de GHG blijven onverbrande organische resten, zoals begraven botmateriaal, hout, leer of textiel, in het zandgebied meestal niet tot nauwelijks bewaard – uitzonderingen zijn in waterputten en onderin diep ingegraven sporen. Boven de GHG resteren vrijwel alleen verbrande organische resten (bijvoorbeeld crematieresten en houtskool) en anorganische resten, zoals aardewerk en vuur-/natuursteen. In het rivierengebied gaat deze redenering echter minder goed tot niet op, afhankelijk van de situatie ter plaatse. De verschillende grondwatertrappen (GWT) zijn weergegeven in tabel 3.

	I	II	III	IV	V	VI	VII
GHG (cm –Mv)	<20	<40	<40	>40	<40	40-80	>80
GLG (cm –Mv)	<50	50-80	80-120	80-120	>120	>120	>160

Tabel 3: Grondwatertrappen en hun dieptes.

Het plangebied kent een GWT VII. Daarmee zijn de gronden (zeer) droog te noemen.

Conclusie landschappelijke informatie

Op basis van de informatie die in dit hoofdstuk is verzameld wordt duidelijk dat het plangebied sinds het Pleistoceen aan de oostzijde van het IJssedal bevindt, eerst toen de Oer-Rijn en doorheen stroomde en vanaf de Vroege Middeleeuwen de Gelderse IJssel. Langs die oostzijde van het dal is een strook rivierduinen ontstaan, waarop later ook onder andere Den Nul is gesticht. Het plangebied ligt mogelijk ofwel naast dit oude duin, ofwel ter plaatse van een lager deel dat in de loop van de geschiedenis is verdronken, met veel overdekt is geraakt en uiteindelijk is bedekt met riviersediment van de Gelderse IJssel.

¹⁵ De Bakker, 1966.

Archeologische informatie

Inleiding archeologische informatie

De archeologische verwachting van een plangebied wordt naast het landschap mede bepaald door de daadwerkelijk vastgestelde bewoningsgeschiedenis. Eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken, terreinen van archeologische waarde (monumenten) en archeologische vondstmeldingen in de omgeving kunnen de verwachting nader specificeren en soms zelfs informatie verschaffen over de mogelijke diepteligging en conserveringsgraad van archeologische resten in het plangebied.

Periode	Deel-/subperiode	Afkorting	Alternatieve periode	Van	Tot
Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd C	NTC	Late Nieuwe Tijd	1850 na Chr.	heden
	Nieuwe Tijd B	NTB	Midden-Nieuwe Tijd	1650 na Chr.	1850 na Chr.
	Nieuwe Tijd A	NTA	Vroege Nieuwe Tijd	1500 na Chr.	1650 na Chr.
Middeleeuwen	Late Middeleeuwen B	LMEB	Late Middeleeuwen	1250 na Chr.	1500 na Chr.
	Late Middeleeuwen A	LMEA	Volle Middeleeuwen	1050 na Chr.	1250 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen D	VMED	Ottoonse Tijd	900 na Chr.	1050 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen C	VMEC	Karolingische Tijd	725 na Chr.	900 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen B	VMEB	Merovingische Tijd	525 na Chr.	725 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen A	VMEA	Merovingische Tijd	450 na Chr.	525 na Chr.
Romeinse Tijd	Laat-Romeinse Tijd B	ROMLB		350 na Chr.	450 na Chr.
	Laat-Romeinse Tijd A	ROMLA		270 na Chr.	350 na Chr.
	Midden-Romeinse Tijd B	ROMMB		150 na Chr.	270 na Chr.
	Midden-Romeinse Tijd A	ROMMA		70 na Chr.	150 na Chr.
	Vroeg-Romeinse Tijd B	ROMVB		25 na Chr.	70 na Chr.
	Vroeg-Romeinse Tijd A	ROMVA		12 voor Chr.	25 na Chr.
IJzertijd	Late IJzertijd	IJZL		250 voor Chr.	12 voor Chr.
	Midden-IJzertijd	IJZM		500 voor Chr.	250 voor Chr.
	Vroege IJzertijd	IJZV		800 voor Chr.	500 voor Chr.
Bronstijd	Late Bronstijd	BRONSL		1100 voor Chr.	800 voor Chr.
	Midden-Bronstijd B	BRONSMB		1500 voor Chr.	1100 voor Chr.
	Midden-Bronstijd A	BRONSMA		1800 voor Chr.	1500 voor Chr.
	Vroege Bronstijd	BRONSV		2000 voor Chr.	1800 voor Chr.
Neolithicum	Laat-Neolithicum B	NEOLB		2450 voor Chr.	2000 voor Chr.
	Laat-Neolithicum A	NEOLA		2850 voor Chr.	2450 voor Chr.
	Midden-Neolithicum B	NEOMB		3400 voor Chr.	2850 voor Chr.
	Midden-Neolithicum A	NEOMA		4200 voor Chr.	3400 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum B	NEOV B		4900 voor Chr.	4200 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum A	NEOVA		5300 voor Chr.	4900 voor Chr.
Mesolithicum	Laat-Mesolithicum	MESOL		6450 voor Chr.	4900 voor Chr.
	Midden-Mesolithicum	MESOM		7100 voor Chr.	6450 voor Chr.
	Vroeg-Mesolithicum	MESOV		8800 voor Chr.	7100 voor Chr.
Paleolithicum	Laat-Paleolithicum B	PALEOLB		18.000 BP	8.800 voor Chr.
	Laat-Paleolithicum A	PALEOLA		35.000 BP	18.000 BP
	Midden-Paleolithicum	PALEOM		300.000 BP	35.000 BP
	Vroeg-Paleolithicum	PALEOV		-	300.000 BP

Tabel 4: Indeling archeologische periodes in Nederland (bron: Archeologisch Basis Register).

Archeologische verwachting op provinciaal niveau

De provincie Overijssel beschikt over een digitaal raadpleegbare cultuurhistorische waardenkaart.¹⁶ Hierin zijn onder andere de eerder genoemde paleogeografische kaarten opgenomen, alsook thematische kaarten en historische kaarten. De cultuurhistorische waardenkaart geeft voor het plangebied geen opvallende archeologische elementen weer. Wel kan worden vastgesteld dat het plangebied tijdens het *ancien régime* viel onder het drostambt Salland, het schoutambt Olst en de marke Duur en Middel.

Archeologische verwachting op gemeentelijk niveau

Het plangebied ligt op de verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Olst-Wijhe in een zone met een hoge archeologische verwachting (Bijlage 1, figuur 1). In deze zone geldt een archeologische onderzoeksplicht voor bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 50 cm -Mv.

Archeologische monumenten

Binnen het onderzoeksgebied staat één archeologisch monument geregistreerd in ARCHIS3 (Bijlage 4, figuur 17).

AMK nr.	Status	Periode	Omschrijving
13594	Terrein van hoge archeologische waarde	ROM-LME	Lange Kolk: terrein met sporen van bewoning uit de Vroege en Late Middeleeuwen en mogelijk de Romeinse Tijd. Tijdens het veldwerk in het kader van een AAI in het ruilverkavelingsgebied Olst-Wesepe zijn diverse scherven aangetroffen. Er is sprake van vondstconcentraties op twee koppen van het rivierduin. De vindplaats OLST 40 heeft kogelpotscherven en proto-steengoedmateriaal opgeleverd en op de vindplaats OLST 41 trof men Pingsdorf-, Paffrath, gladwandig aardewerk, Belgisch grijs/terra nigra-achtig, kogelpotaardewerk en prehistorisch aardewerk (handgevormd) aan. Bij de veldinspectie in 2004 is geconstateerd dat het terrein ten opzichte van de omgeving een stuk hoger ligt en een markante positie heeft (gehad). Tijdens het booronderzoek in 2005 zijn 25 boringen gezet. Het terrein bleek ondiep verstoord te zijn en omvat twee zandheuvelds, die iets afgevlakt zijn door agrarisch gebruik. Op beide heuvels bevinden zich aardewerkconcentraties: op de zuidoostelijke heuvel aardewerk uit de 12 ^e eeuw en op de oostelijke heuvel aardewerk van af de 14 ^e /15 ^e eeuw. Romeins aardewerk is niet aangetroffen. Er is sprake van een gemiddelde fysieke kwaliteit en een hoge inhoudelijke kwaliteit. In 1998 is met een metaaldetector een zilveren ringbroche gevonden. Deze is mogelijk geslagen tussen 1266 en 1270.

Tabel 5: Archeologische monumententerreinen in het onderzoeksgebied.

Het AMK-terrein 13594, Lange Kolk, betreft een terrein waarbinnen tegenwoordig o.a. Infocentrum IJssel Den Nul is gelegen. De beschrijving in ARCHIS3 maakt gewag van een rivierduin, dat op basis van de paleogeografische kaarten en de geomorfologische kaart er ofwel niet zou moeten zijn ofwel

¹⁶ geo.overijssel.nl.

een oeverwal is. Echter, op de stroomgordelkaart ligt hier eenzelfde reliëfheid alsook ter plaatse van het plangebied (kaartcode 0), waarmee in elk geval een zandige hoogte bevestigd lijkt te zijn (de opgraving t.b.v. het informatiecentrum in 2013 stelde dat het verschil tussen een dekzandrug en rivierduin lastig te maken is en stelt dat het hier ook om een dekzandrug kan gaan). Ter plaatse werden fragmenten aardewerk aangetroffen uit de prehistorie (handgevormd, kan derhalve ook inheems-Romeins zijn) en Late Middeleeuwen, alsook een laatmiddeleeuwse zilveren ringbroche. Deze vondsten wijzen duidelijk op enkele eeuwen bewoning en/of gebruik van deze locatie en bevestigen daarmee de aantrekkingskracht van de hogere delen langs het IJsseldal.

Archeologische vondstmeldingen

Er zijn binnen het onderzoeksgebied zes archeologische vondstmeldingen (vondsten gedaan buiten formele onderzoeksmeldingen, uitgezonderd ouder onderzoek dat met terugwerkende kracht is aangemeld) geregistreerd in ARCHIS3 (Bijlage 4, figuur 17).

ZaakID	Periode	Omschrijving
2691877100	BRONSL-IJZV	Den Nul: urn (fragment?)
2698884100	MESO-ME	Rijksweg 5: rechthoekige graven, gemarkeerd door veldkeien.
2712888100	BRONSL-IJZV	Den Nul: crematieresten (bot) en fragment <i>Schrägrandurne</i> , deel van urnenveld
3197479100	VMEC-LMEB	Lange Kolk: oppervlaktevondsten; aardewerk en bouwmetaal
2912066100	LME	-: zilveren ringbroche. De ringbroche is gemaakt van een zilveren Tournois Gros van Lodewijk IX, mogelijk geslagen tussen 1266-1270. De afbeelding van het kerkje is er uit gehaald en vervangen door een zilveren angeltje in de vorm van een zwaard. De kant waar het kruisje heeft gezeten is ingelegd met goud. De munt is vrij van slijtageplekken en heeft alleen een knikje opgelopen
3197487100		Lange Kolk: oppervlaktevondsten; aardewerk en bouwmetaal

Tabel 6: Vondstmeldingen in het onderzoeksgebied.

Binnen AMK-terrein Lange Kolk zijn drie vondstmeldingen gedaan, waarvan twee vanuit het booronderzoek uit 2005 en de derde de detectorvondst betreft van de zilveren ringbroche. De andere drie meldingen staan geregistreerd op dezelfde coördinaten ter hoogte van het erf aan de Tichelstraat 2 en geven de vermoedelijke positie van een prehistorisch urnenveld aan.

Archeologische onderzoeksmeldingen

Binnen het onderzoeksgebied staan in ARCHIS3 tien onderzoeksmeldingen geregistreerd (Bijlage 4, figuur 17).

ZaakID	Toponiem	Verwerving	Jaar
2055767100	-	archeologisch: (veld)kartering	1995
2082212100	-	archeologisch: (veld)kartering	1995
2147312100	Informatiecentrum	archeologisch: boring	2007
2167547100	Informatiecentrum	archeologisch: proefputten/proefsleuven	2007
2284227100	Rijksstraatweg 52	archeologisch: boring	2010
2294709100	Lange Kolk	archeologisch: opgraving	2013
2481592100	Stroomlijn Fase 3 / Perceel 5	archeologisch: bureauonderzoek	2015
4576900100	-	archeologisch: bureauonderzoek	2015
4607591100	-	archeologisch: bureauonderzoek	2018
4647395100	Holstweg 1a	archeologisch: boring	2018

Tabel 7: Onderzoeksmeldingen in het plangebied.

Vanwege de aanwezigheid van het AMK-terrein Lange Kolk zijn in het onderzoeksgebied relatief veel archeologische onderzoeken uitgevoerd, maar deze concentreren zich derhalve rond dit monumententerrein. Echter, er is ook een relevant onderzoek uitgevoerd vlakbij het plangebied en zelfs in het plangebied.

Eerstgenoemde betreft een booronderzoek uit 2010, uitgevoerd achter Rijksstraatweg 52 ter plaatse van wat nu de kleinschalige woonwijk aan de Kleine Beld is (zaakID 2284227100). Hier werd in de ondergrond het rivierduin verwacht, met bewoningsmogelijkheden vanaf het Mesolithicum. In de boringen werd o.a. kalkloos zand aangeboord, dat correspondeert met rivierduinzand. Op een diepte van 90-150 cm -Mv werd een sterk zandige leemlaag gevonden, welke waarschijnlijk de overgang vormt tussen het rivierduin en de onderliggende pleistocene rivierafzettingen.¹⁷

Het tweede relevante onderzoek is zogezegd uitgevoerd binnen onderhavig plangebied en betreft een booronderzoek in het zuidelijk deel van het terrein voor een uitbreiding van het vleesverwerkingsbedrijf, wat ruwweg de zone is tussen Rijksstraatweg 66-70 en de vrijstaande kantooruimte binnen het plangebied (zaakID 4647395100). Uit een drietal gezette boringen bleek dat de natuurlijke ondergrond uit rivierduinafzettingen bestaat, vanaf ongeveer 90 cm -Mv, bestaande uit matig fijn, zwak siltig zand. Dit zand is kalkloos en geel/lichtbruin van kleur, wat wijst op kleine ijzerhuidjes rondom de zandkorrels (roest). Een opgebracht pakket daarboven bestaat uit matig fijn tot matig grof, zwak tot matig siltig zand, soms met kleibrokjes. In één boring werd tussen 20-50 cm -Mv nog een opgebracht kleipakket

¹⁷ Haaring, 2010.

(matig siltige klei, bruin/grijs gekleurd, kalkloos) aangetroffen. In alle boringen was in de top cunetzand aanwezig. Op grond van de aanwezigheid van kolengruis tot in de onderste lagen (90-110 cm -Mv) kon het opgebrachte pakket na circa 1850 gedateerd worden. De begrenzing tussen opgebrachte pakket en natuurlijke C-horizont was steeds scherp. Normaliter zou in de top van de natuurlijke ondergrond enige bodemvorming of een oude bouwvoor verwacht mogen worden. Het feit dat deze ontbreken wijst erop dat de oorspronkelijke top is afgegraven, waarna grond is opgebracht. De dikte van het afgegraven natuurlijke pakket is echter onbekend). Bij gebrek aan intacte bodem werd vrijgave geadviseerd van deze zone, wat is bevestigd door de gemeente Olst-Wijhe.¹⁸

Conclusie archeologische informatie

Gelet op de bekende archeologische waarden en reeds uitgevoerde onderzoeken blijkt dat het plangebied zich in een rijk gebied bevindt, met een hoge kans op het aantreffen van archeologische resten uit de periode Mesolithicum – Nieuwe Tijd op de hoogste delen van het oude pleistocene (rivierduinen, dekzandruggen) en holocene (oeverwallen) landschap. Op basis van in het plangebied uitgevoerd booronderzoek ligt het plangebied op een lager deel van het rivierduin van Den Nul.

¹⁸ Brouwer, 2019.

Cultuurhistorische informatie

Inleiding cultuurhistorische informatie

De cultuurhistorische ontwikkeling in de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd kan van grote invloed zijn op het specificeren van de archeologische verwachting in het plangebied. Niet alleen gaat het om dynamische archeologische perioden, maar bebouwing en landschapsingrepen zoals ontginningen en ruilverkavelingen kunnen voor (soms grootschalige) bodemverstoringen hebben gezorgd. Hierdoor kan de verwachting op archeologische waarden uit eerdere perioden dan de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd mogelijk lager worden. Echter, er werd vanaf de Middeleeuwen ook veelvuldig gebouwd en vele cultuurhistorische relictten zijn met bewoning en activiteit in de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd in verband te brengen, waardoor de archeologische verwachting voor deze specifieke periode hoger kan worden.

Beknopte lokale en regionale geschiedenis

Den Nul is een dorp in de streek Salland, en viel tot en met 2001 onder de gemeente Olst. De plaats heeft weliswaar geen kerk, maar heeft wel een kern van voldoende omvang om het als dorp te kunnen kwalificeren. Het dorp Den Nul heeft in 1978 echter geen eigen postcode en plaatsnaam gekregen, waardoor het dorp als Olst geldt. Onder het dorp Den Nul vallen ook de buurtschappen Duur en Fortmond. Bijzonder genoeg is dat wat nu het dorp Den Nul is, vanouds altijd het buurtschap Duur is geweest. Ten westen daarvan, tussen de Rijksstraatweg en het meer de Lange Kolk, lag een gebied met de veldnaam – maar dus geen plaatsnaam – De Nul. Rond 1930 verdwijnt de plaatsnaam Duur en wordt deze vervangen door de plaatsnaam Nul. De naam Duur verhuist naar het noorden, ter hoogte van de Duursestraat. Rond 1960 verandert de spelling van de plaatsnaam Nul in Den Nul. De naam stamt van het Middelnederlandse *no!*, wat zoveel betekent als zandheuvel, duin of bult. Met de ligging op een rivierduin is dat uiteraard een zeer passende naam.¹⁹

Historisch kaartmateriaal

De ontwikkeling van een plan- en onderzoeksgebied is te volgen op historisch kaartmateriaal, zoals kadastrale minuutplannen en topografische (militaire) kaarten, maar soms ook oudere bronnen, zeker daar waar het om historische stadskernen gaat.

Voor deze regio beschikken we ten eerste uit de zogenaamde Hottinger-atlas uit omstreeks 1773-1794. Op deze kaart is een groot deel van de huidige infrastructuur al aanwezig. Daarnaast is de Lange Kolk en Barlosche Kolk duidelijk te onderscheiden en ook de twee resterende koppen van het rivierduin van Den Nul zijn te ontwaren. Het plangebied is op deze kaart onbebouwd.²⁰

Uit het begin van de 19^e eeuw (1811-1832) hebben we normaliter de kadastrale verzamelplannen, alsook de meer gedetailleerde minuutplannen en hun bijbehorende Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (OAT), die een gedetailleerd beeld van bebouwing en eigendomssituatie van percelen geeft. Op minuutplan Olst, Overijssel, sectie B, blad 01 (MIN04039B01) staat het plangebied weergegeven. Volgens de OAT waren de betreffende percelen 111, 112 en 113 destijds in gebruik als respectievelijk grasland/heide, huiserf en bouwland.

¹⁹ plaatsengids.nl.

²⁰ Versfelt, 2003.

In de decennia die volgen ontwikkelt de omgeving van het plangebied zich zonder grote veranderingen. De verschillende toponiemen laten goed zien dat het dorp Den Nul eerst Duur heette en daarna Nul. De veldnaam De Nul is te zien net ten westen van de Lange Kolk, welke op de kaart van 1900 nog geheel Barlosche Kolk wordt genoemd (nu is dat enkel nog de meest noordelijke kolk). Het hoger gelegen en duidelijk vruchtbare gebied stond lange tijd bekend als de Duursche Enk; hoogtelijnen geven de locatie van de resterende toppen van het rivierduin goed weer. Op het kaartbeeld van 1950 komt de eerste bebouwing in het plangebied, langs de Rijksstraatweg. Een halve eeuw later is het huidige vleesverwerkingsbedrijf te zien, een industrie die lange tijd één van de economische motoren van de gemeentes Olst en Wijhe zou zijn.

De genoemde kaarten zijn weergegeven in Bijlage 5, figuren 18-23.

Conclusie cultuurhistorische informatie

Uit de lokale/regionale geschiedenis en het geraadpleegde historische kaartmateriaal blijkt dat het plangebied pas laat in de Nieuwe Tijd bebouwd raakte, maar de kern Den Nul – of beter gezegd Duur – heeft een geschiedenis die enkele eeuwen teruggaat.

Verwachtingsmodel, conclusie en advies

Verwachtingsmodel

Uit het bureauonderzoek blijkt dat in het plangebied een middelhoge verwachting geldt voor het aantreffen van archeologische resten de periodes Mesolithicum – Nieuwe Tijd en een lage verwachting voor de overige periodes. Deze verwachting is gebaseerd op de bewonings- en gebruiksmogelijkheden die het landschap bood, specifiek met betrekking tot de verdrinking van het pleistocene landschap, de aanwezigheid van een rivierduin (waarvan ter plaatse van het plangebied een lager deel lag, vandaar de middelhoge i.p.v. hoge verwachting) en de latere afdekking met sediment uit de Gelderse IJssel.

Stratigrafische positie en prospectiekenmerken

Tijdens archeologisch booronderzoek in het zuidelijk deel van het plangebied is de aanwezigheid van het rivierduin aangetoond vanaf 90 cm -Mv, maar er was wel sprake van een opgebracht pakket met scherpe laaggrens, oftewel sporen van verstoring in de top van het natuurlijke pakket. Het is derhalve aannemelijk dat deze top oorspronkelijk hoger in het profiel te vinden was, maar door mensenhand is vergraven waarbij een onbekende dikte van het pakket is verdwenen.

Archeologische indicatoren en complextypen

In het plangebied worden voornamelijk resten van bewoning en begraving verwacht uit de periode Mesolithicum – Nieuwe Tijd. Nederzettingen uit het Mesolithicum manifesteren zich voornamelijk als vondstconcentraties en –strooiingen van vuursteen, maar kunnen zich ook manifesteren als grondsporen (met name haardkuilen). Vanaf het Neolithicum kunnen daarbij (meer) grondsporen en concentraties aardewerk worden aangetroffen. Uit deze perioden kunnen daarnaast losse vondsten of sporen worden aangetroffen, die verband houden met tijdelijk landgebruik of eenmalige activiteiten. Historische bebouwing uit de Nieuwe Tijd wordt niet verwacht.

Beperkingen

Sporen van kortstondige bewoning kenmerken zich door (kleinschalige) grondsporen in plaats van door de aanwezigheid van vondstmateriaal. Derhalve kan over de aanwezigheid van laatstgenoemde complexen enkel een verwachting worden uitgesproken op basis van de opbouw en de mate van intactheid van de bodem.

Confrontatie verwachtingsmodel met geplande bodemingrepen en bekende verstoringen

Op basis van de in het plangebied voorgenomen bodemingrepen wordt het bodemtraject tot circa 100 cm -Mv bedreigd door toekomstige grondwerkzaamheden. Het rivierduin is reeds vanaf 90 cm -Mv aangetoond binnen het plangebied en zal oorspronkelijk hoger in het profiel aanwezig zijn geweest.

De samenvatting van het verwachtingsmodel is aldus:

Datering	Laat-Paleolithicum (lage verwachting) Mesolithicum – Nieuwe Tijd (hoge verwachting)
Complextype	Nederzetting, begraving
Omvang	500-2000 m ² (huisplaatsen)
Diepteligging	Vanaf circa 90 cm –Mv, mogelijk ondieper
Gaafheid en conservering	Afhankelijk van bodemverstoring, mogelijk goed (onverbrande organische resten zijn mogelijk bewaard gebleven, afhankelijk van de grondwaterstand)
Locatie	Geheel plangebied, waar bodem intact is
Uiterlijke kenmerken	Sporenvlak, vondstmateriaal (strooiingen en/of concentraties)
Mogelijke verstoringen	Het reeds onderzochte en vrijgegeven deel van het plangebied was tot 90 cm -Mv verstoord. Ter plaatse van het vleesverwerkingsbedrijf wordt een verstoring verwacht tot circa 70 cm -Mv

Tabel 8: Samenvatting verwachtingsmodel voor het plangebied.

Conclusie en advies

Uit het bureauonderzoek blijkt dat in het plangebied een middelhoge verwachting geldt voor het aantreffen van archeologische resten de periodes Mesolithicum – Nieuwe Tijd en een lage verwachting voor de overige periodes. Hoewel er altijd een kans bestaat dat relevante archeologische lagen (ten dele) niet meer aanwezig zijn, of (ten dele) niet worden bedreigd door de geplande ontgravingen, is de bodemopbouw op basis van bureauonderzoek alleen niet vast te stellen. Hetzelfde geldt voor de aard en mate van eventuele bodemverstoringen. Op basis van dit bureauonderzoek adviseert Rubicon Erfgoed dan ook om de archeologische verwachting uit dit bureauonderzoek in het veld te toetsen, door de opbouw en aard en mate van intactheid van de bodem vast te stellen middels een verkennend booronderzoek in dat deel van het plangebied dat nog niet eerder is onderzocht en vrijgegeven.

Naast het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting dient het verkennend booronderzoek ook waar mogelijk (extra) informatie te verschaffen over bekende en of verwachte archeologische waarden in het plangebied, betreffende de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden, zoals geformuleerd in het bureauonderzoek. Daarnaast heeft de verkennende fase als doel om inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap die van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Doel daarbij het uitsluiten van kansarme zones en het selecteren van kansrijke zones voor volgende vormen van onderzoek, indien aanwezig.

Met een te onderzoeken oppervlakte van circa 4162 m² (plangebied minus het reeds onderzochte en vrijgegeven deel van 358 m²) wordt geadviseerd om in elk geval 5 boringen uit te voeren met een 7 cm Edelmanboor en/of een 3 cm steekguts (6 boringen per ha). Deze boringen dienen tot minimaal 30 cm in de top van het pleistocene substraat te worden gezet, afhankelijk van aanwezigheid. Specifieke

aandacht dient te worden gegeven aan het vaststellen van de mate van intactheid van de rivierduinafzettingen. De uitvoerder van de boringen wordt aangeraden om een KLIC-melding te doen, om een zo recent en duidelijk mogelijk beeld te krijgen van de toestand van de ondergrond wat betreft kabels en leidingen.

Zie Bijlage 6 (figuur 24) voor de advieskaart in deze.

Bovenstaande betreft een onafhankelijk tot stand gekomen advies, op basis van bekende informatie en de kwaliteitsnormen van de beroepsgroep archeologie. Naar aanleiding van dit advies zal de bevoegde overheid (de gemeente Olst-Wijhe) een eigen besluit nemen. In dat besluit kan en mag de bevoegde overheid beredeneerd afwijken van het advies. Mocht het plangebied in dat besluit worden vrijgegeven door de bevoegde overheid en er worden onverhoopt toch archeologische waarden aangetroffen tijdens de geplande graafwerkzaamheden, dan geldt op basis van de Erfgoedwet de plicht deze zogenaamde toevalsvondsten te melden bij het Rijk. Uit praktische overweging is het aan te bevelen deze melding te doen bij de bevoegde overheid, de gemeente Olst-Wijhe.

Aan bovenstaand advies kunnen, behoudens opzet of grove nalatigheid onzerzijds, geen rechten worden ontleend, noch eventuele schade die daaruit kan voortvloeien, worden geclaimd.

Bronnen

Documenten

- Bakker, H. de, 1966. *De subgroepen van het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland*. In: Boor en Spade.
- Bakker, H. de en J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Wageningen.
- Buro BIM, 2016. *Kavelstudie Den Nul*. Schalkhaar.
- Brouwer, E., 2019. *Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek verkennende fase Holstweg 1a te Den Nul, gemeente Olst-Wijhe (OV)*. Laagland Archeologie Rapport 229. Almelo.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik, A.H. Geurts, 2012. *Rhine-Meuse Delta Studies Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*. Utrecht.
- Gemeente Olst-Wijhe, 2010. *Beleidsnota Archeologie gemeente Olst-Wijhe*. Olst/Wijhe.
- Haaring, L., 2010. *Rijksstraatweg 52 te Den Nul, gemeente Olst-Wijhe. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek*. ADC rapport 2291. Amersfoort.
- Mulder, E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Houten.
- Sigma Bouw & Milieu, 2018. *Verkennend milieukundig bodemonderzoek volgens NEN-5740 Holstweg nr. 1A te Olst*. Emmen.
- Stouthamer, E., K.M. Cohen & W.Z. Hoek, 2015. *De vorming van het land. Geologie en geomorfologie*. Zevende geheel herziene druk. Utrecht.
- Versfelt, H.J., 2003. *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794*. Groningen.
- Volleberg, K.P. & E. Stouthamer, 2008. *Geomorfologisch onderzoek Ruimte voor de Rivieren Deventer Bolwerksweide, Ossenwaarden en De Worp*. Departement Fysische Geografie, Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht. Utrecht.
- Vos, P., J. Bazelmans, M. van der Meulen & H. Weerts, 2018. *Atlas van Nederland in het Holoceen*. 10^e druk. Amsterdam.
- Zijverden, W. van & J. de Moor, 2014. *Het groot profielenboek. Fysische geografie voor archeologen*. Leiden.

Overig

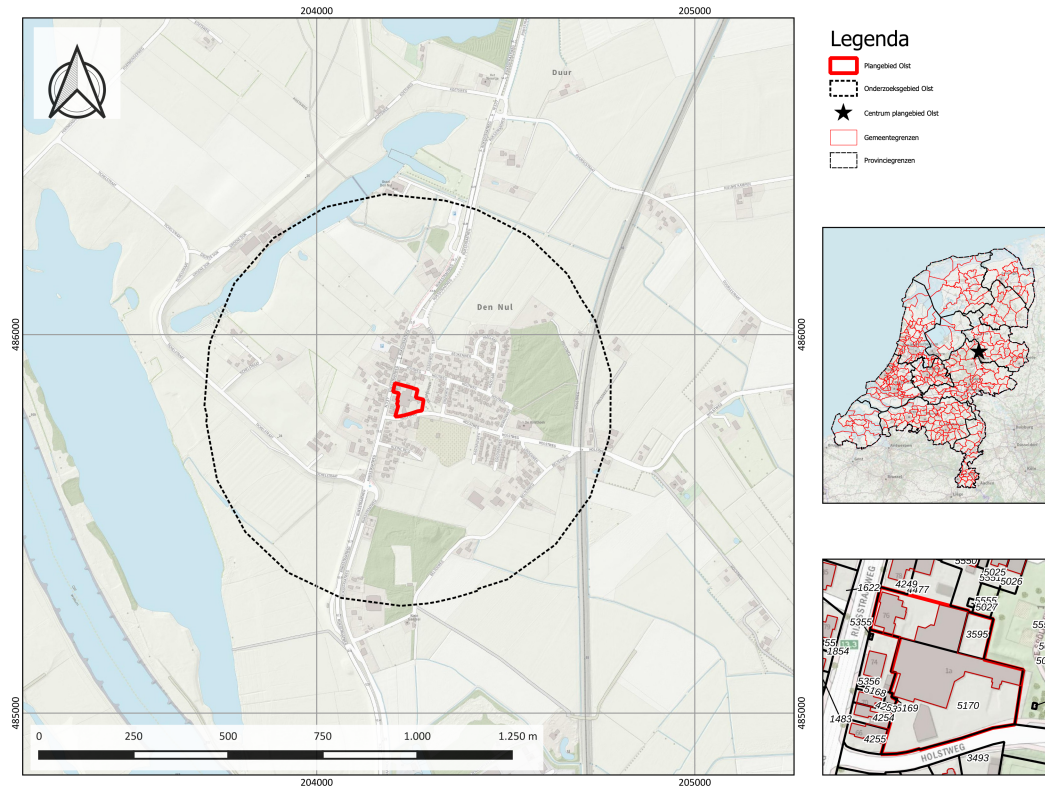
- archis.cultureelerfgoed.nl
- bagviewer.kadaster.nl
- beeldbank.cultureelerfgoed.nl
- bodemloket.nl
- dinoloket.nl
- geo.overijssel.nl
- nationaalgeoregister.nl
- overijssel.omgevingsrapportage.nl
- plaatsengids.nl
- pdok.nl
- ruimtelijkeplannen.nl
- zoeken.cultureelerfgoed.nl

Bijlage 1 – Inleiding

Bijlage 2 – Locatie en planvorming

Figuur 2: Topografische kaart van het plangebied.

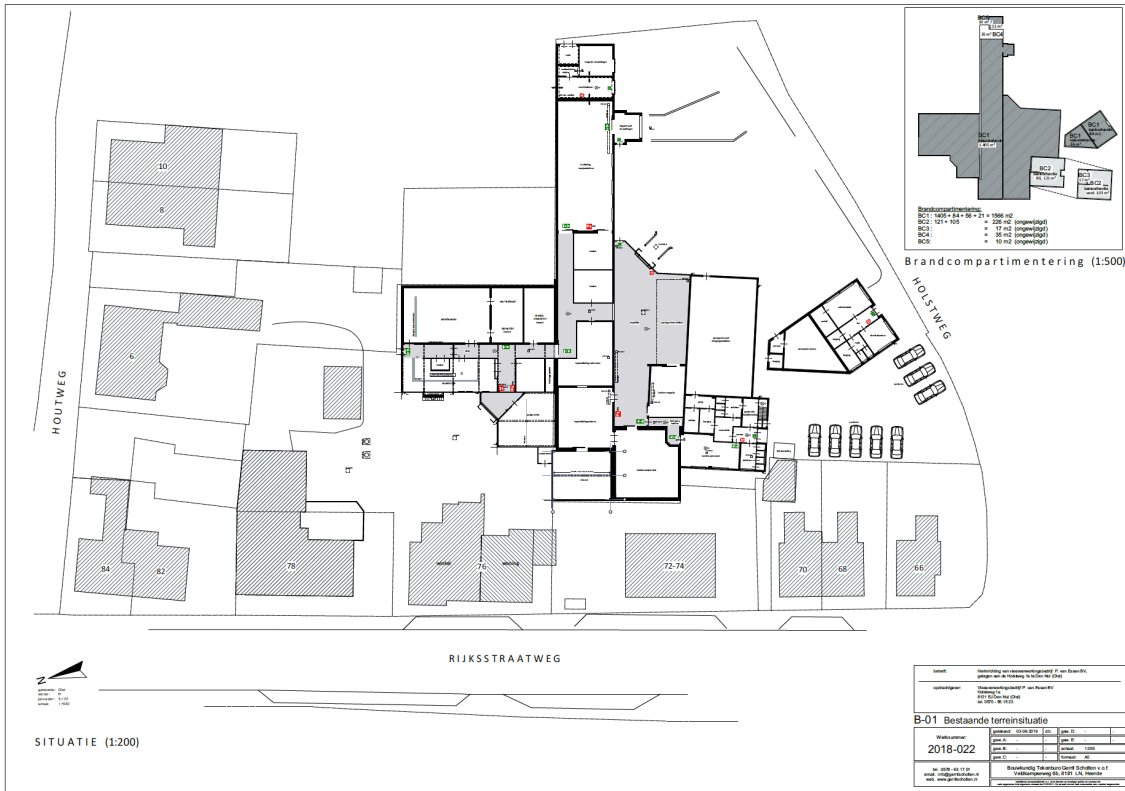
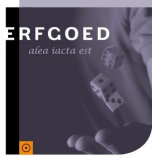
Figuur 3: Luchtfoto (2017) van het plangebied.

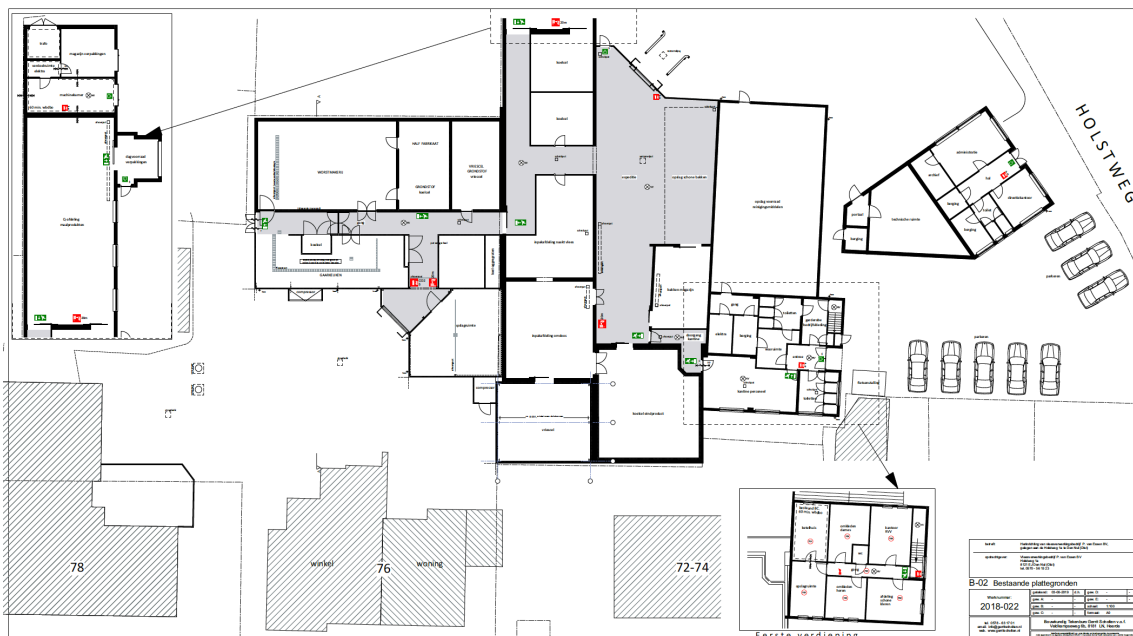
Figuur 4: Google Streetview van het plangebied, genomen vanaf de Holstweg, kijkend richting het noorden.

Figuur 5: Google Streetview van het plangebied, genomen vanaf de Rijksweg, kijkend richting het noordoosten.

Figuur 6: Bestaande situatie Holstlaan 1a (1/3).

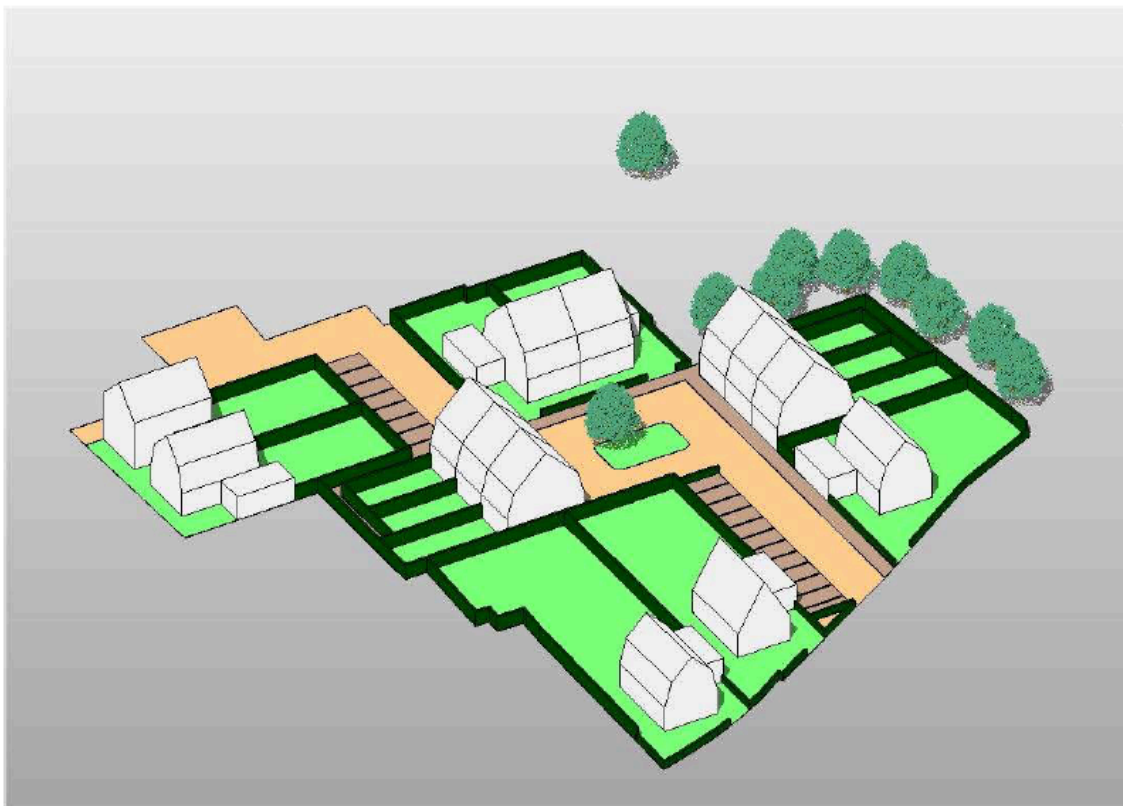
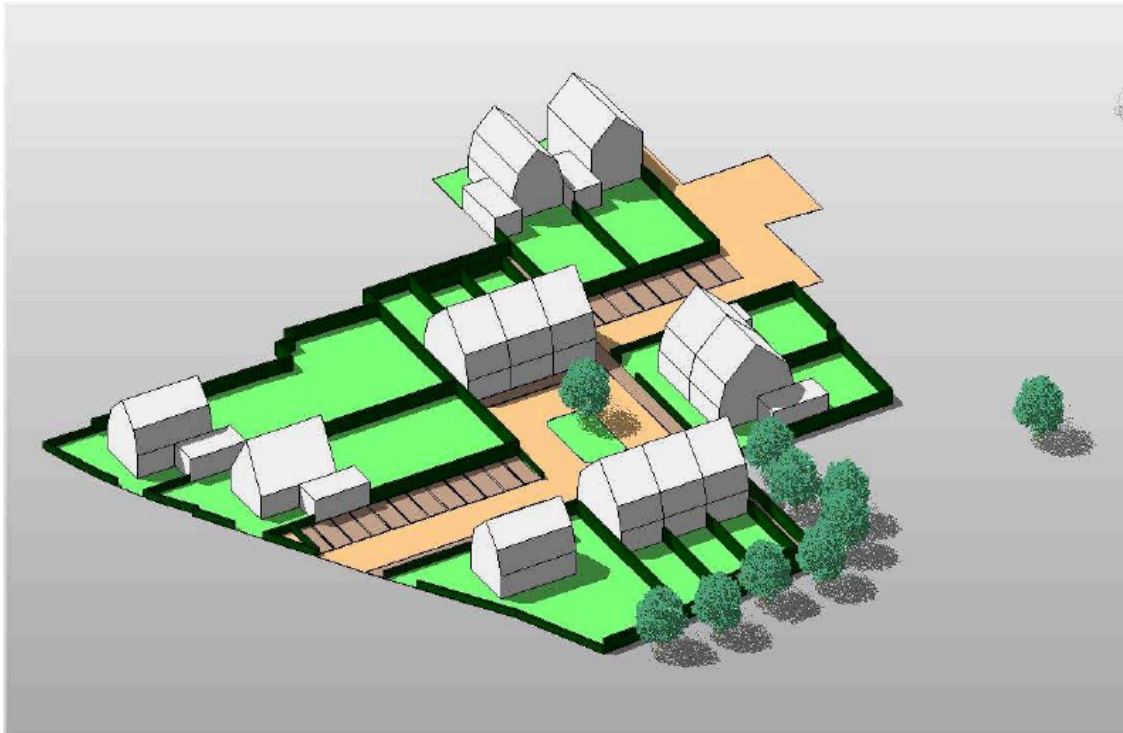
Figuur 7: Bestaande situatie Holstlaan 1a (2/3).

Figuur 8: Bestaande situatie Holstlaan 1a (3/3).

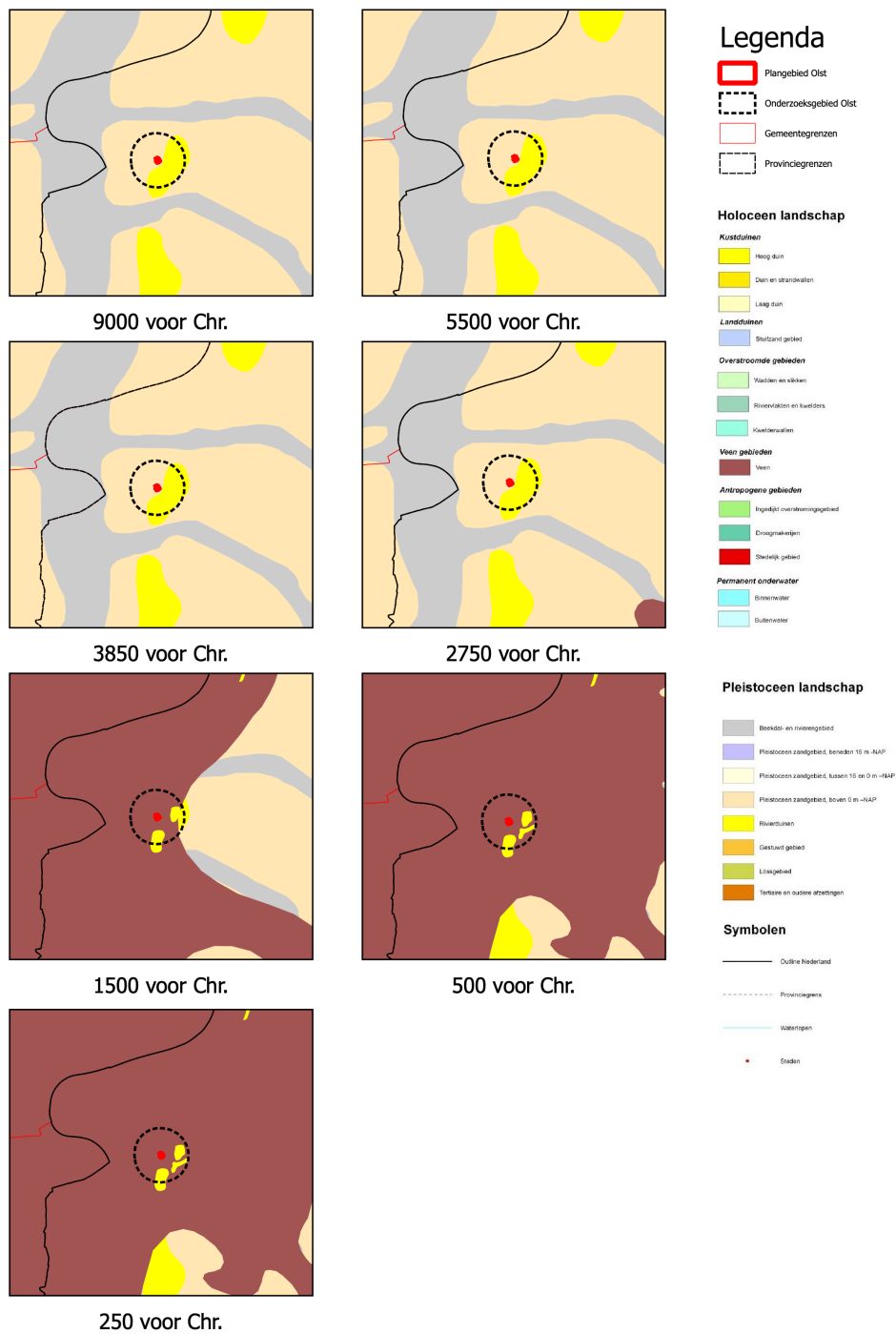
Figuur 9: Nieuwe situatie plangebied (voorstel verkaveling 1/2).

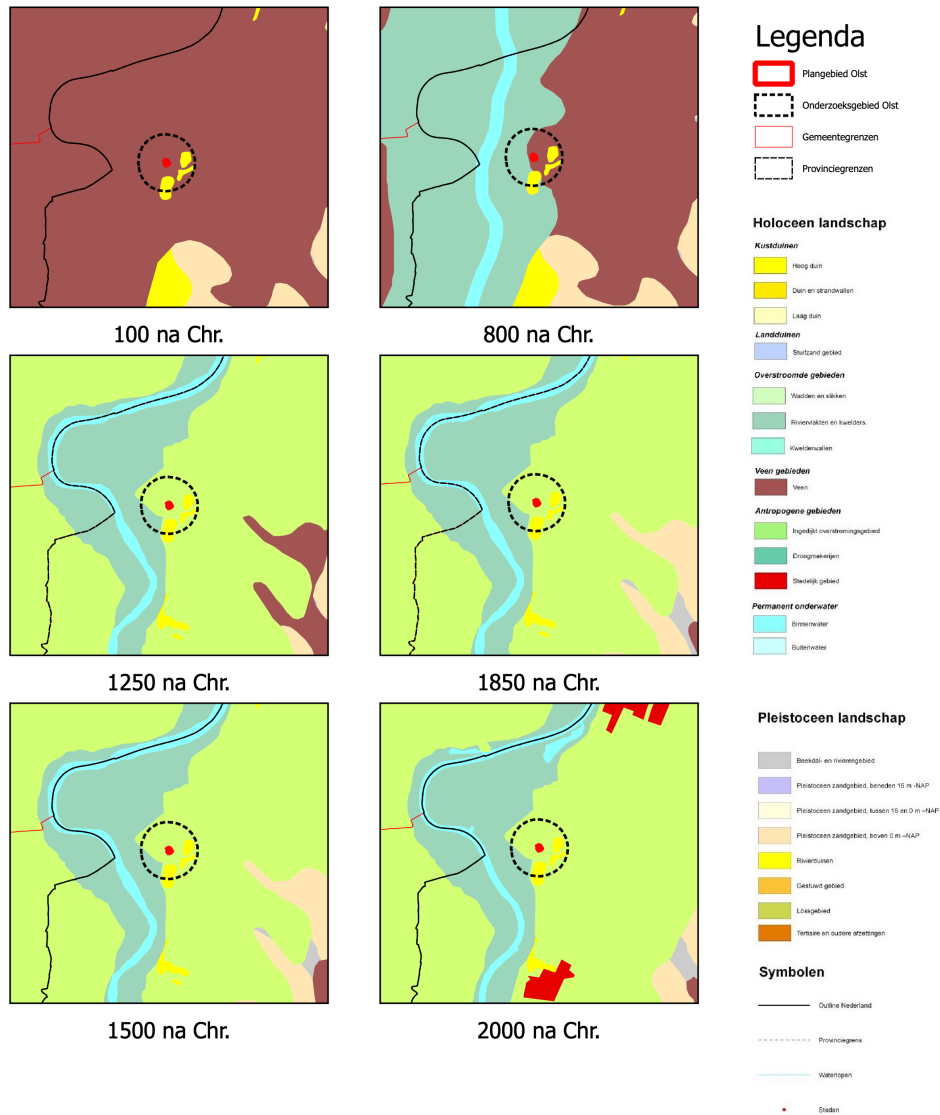
Figuur 10: Nieuwe situatie plangebied (voorstel verkaveling 2/2).

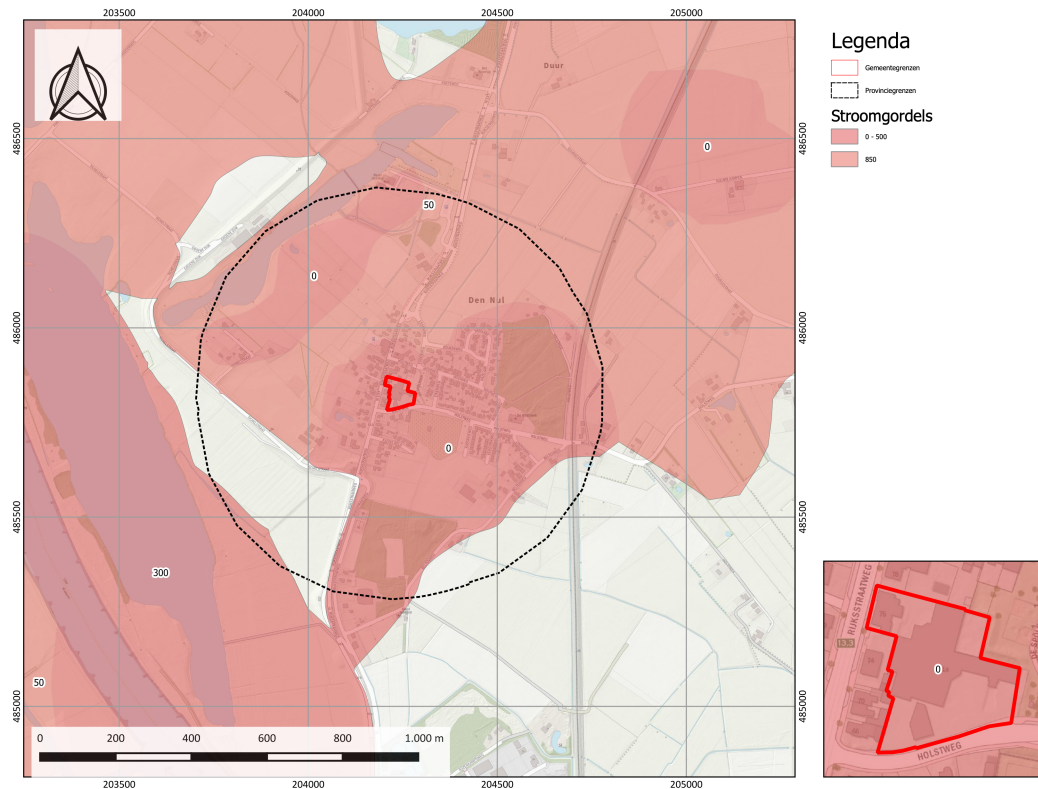
Bijlage 3 – Landschappelijke informatie

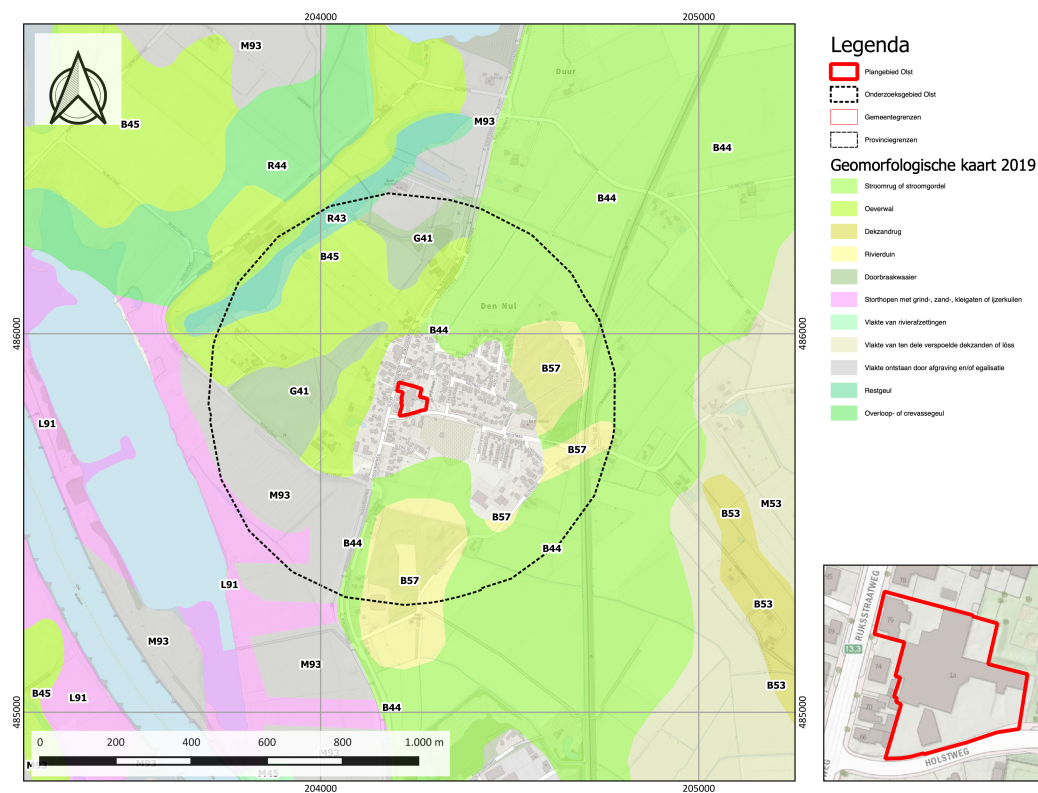
Figuur 11: Het plangebied op de paleogeografische kaarten (voor Chr.).

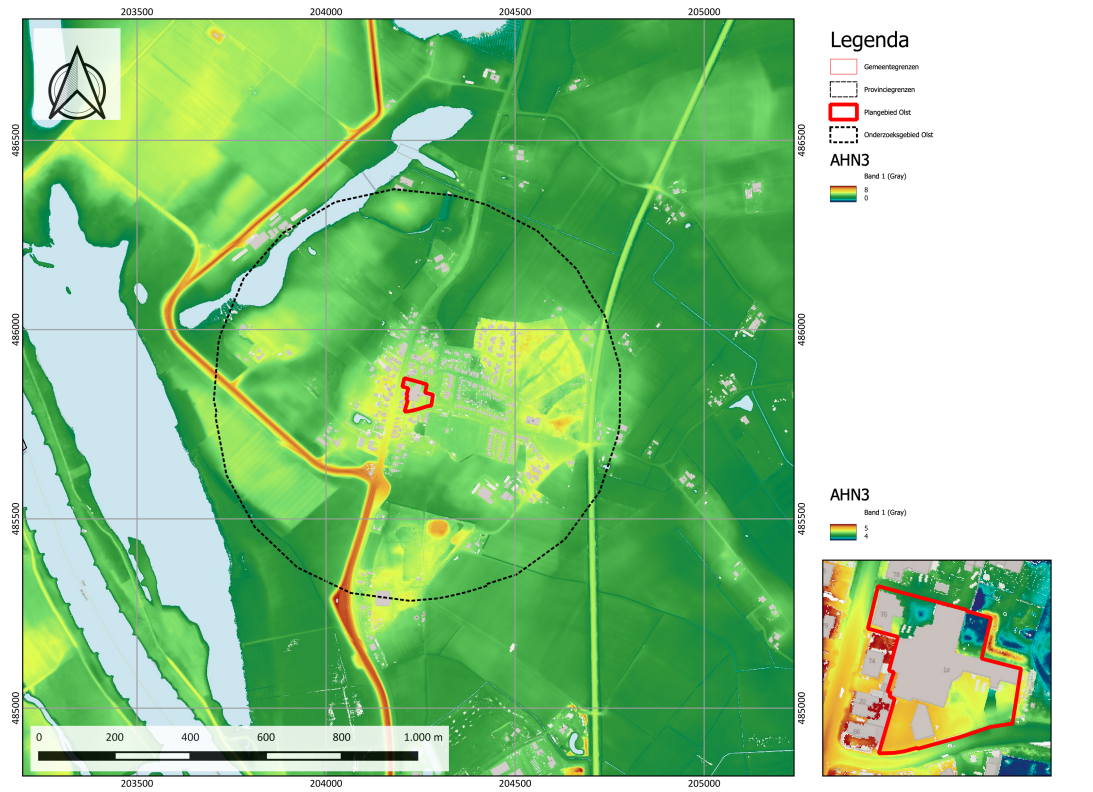
Figuur 12: Het plangebied op de paleogeografische kaarten (na Chr.).

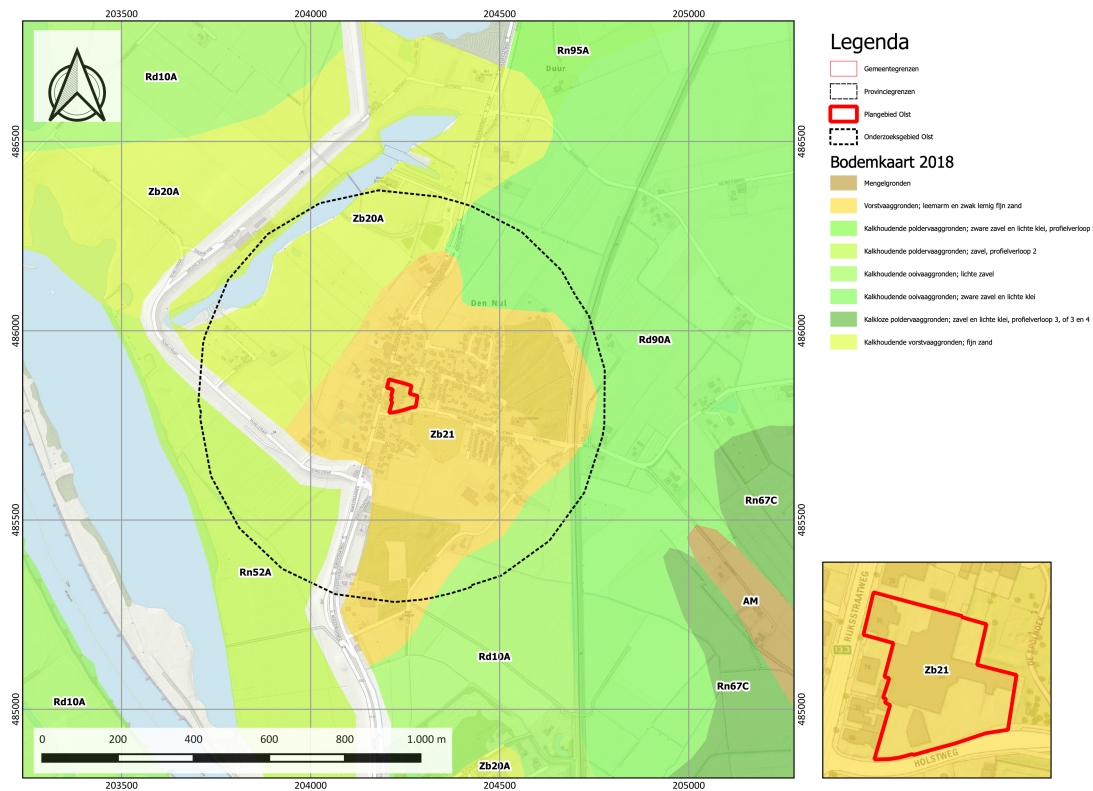
Figuur 13: Het plangebied op de paleogeografische stroomgordelkaart.

Figuur 14: Het plangebied op de geomorfologische kaart.

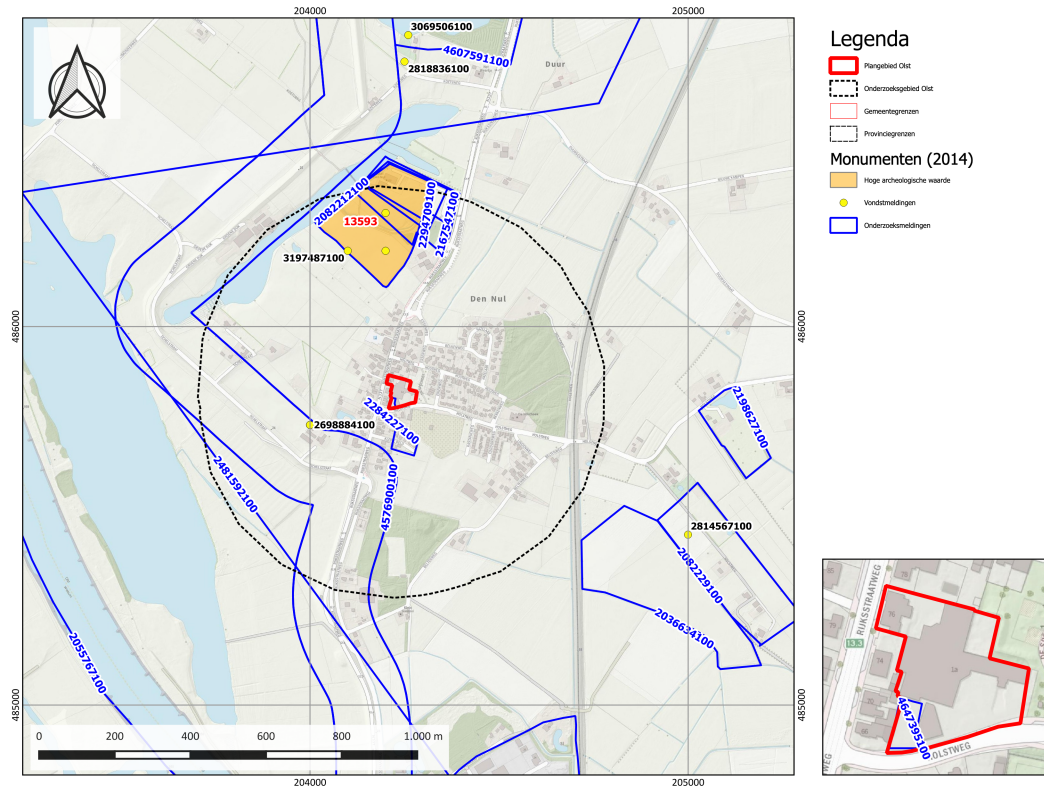
Figuur 15: Het plangebied op het AHN.

Figuur 16: Het plangebied op de bodemkaart.

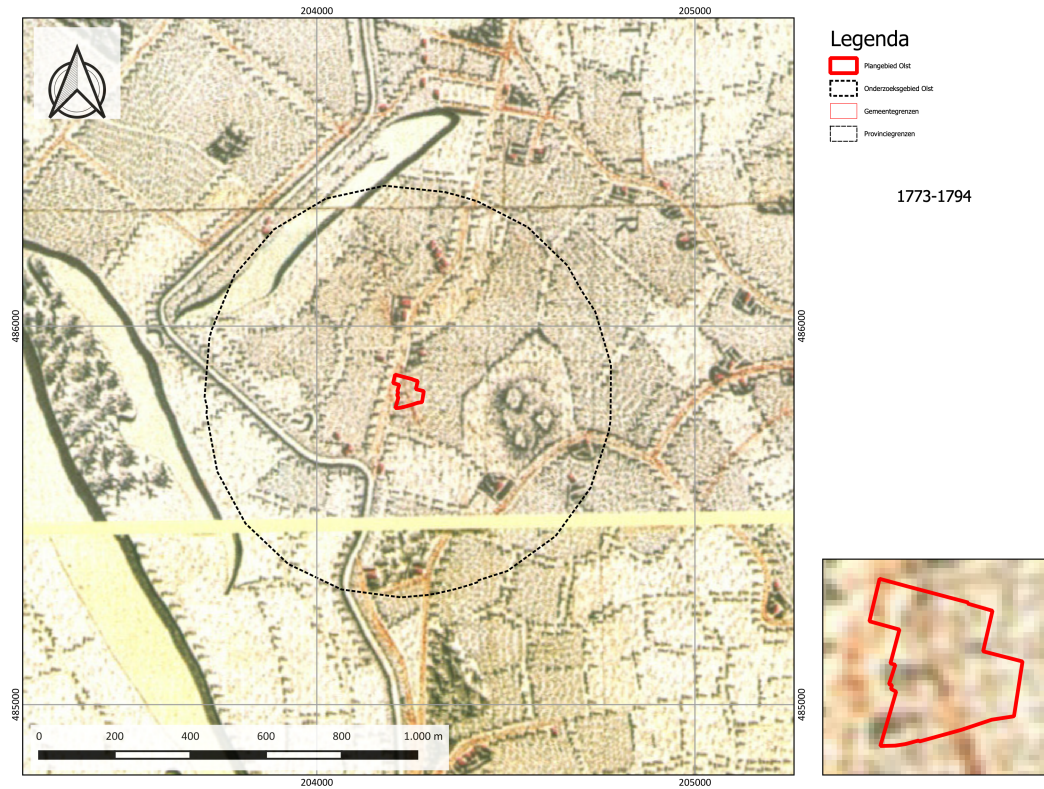
Bijlage 4 – Archeologische informatie

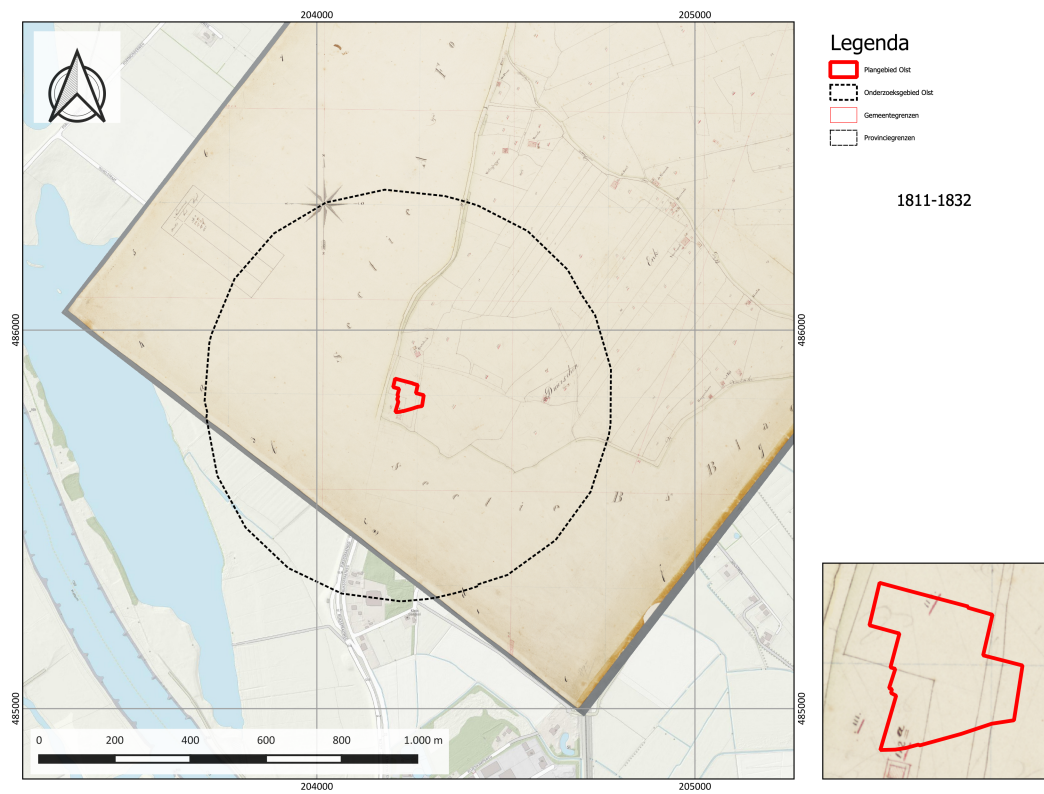
Figuur 17: Het plangebied met ARCHIS-meldingen.

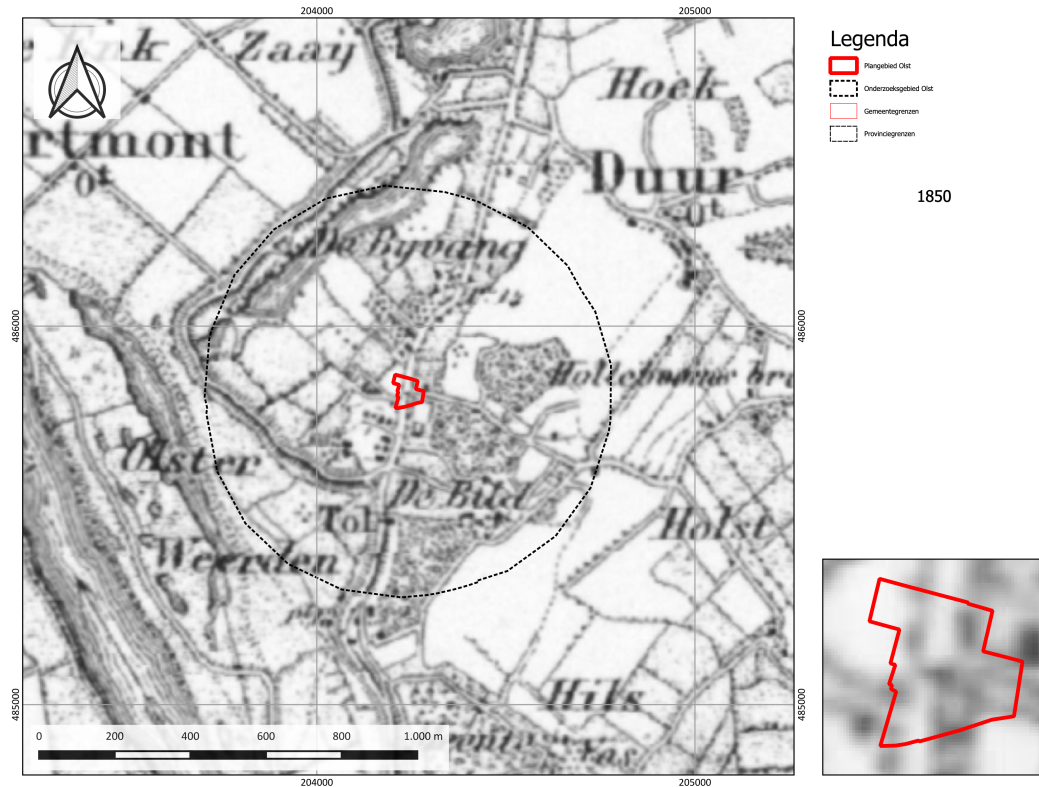
Bijlage 5 – Cultuurhistorische informatie

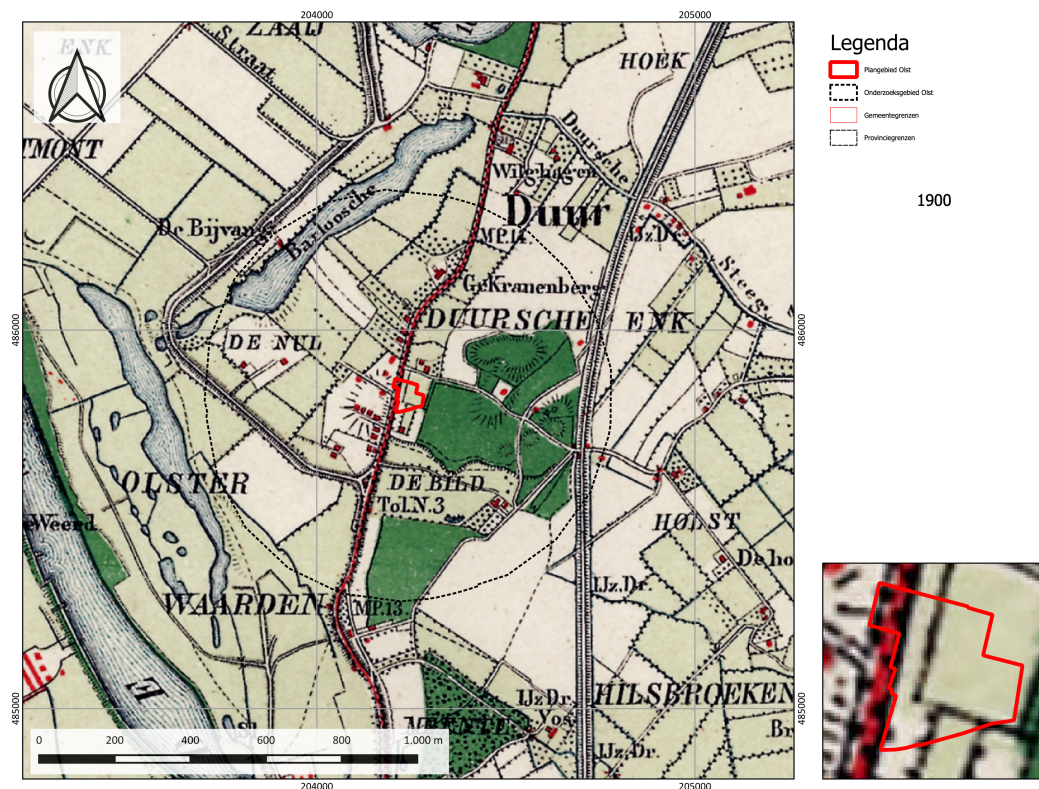
Figuur 18: Het plangebied op de Hottingerkaart van 1773-1794.

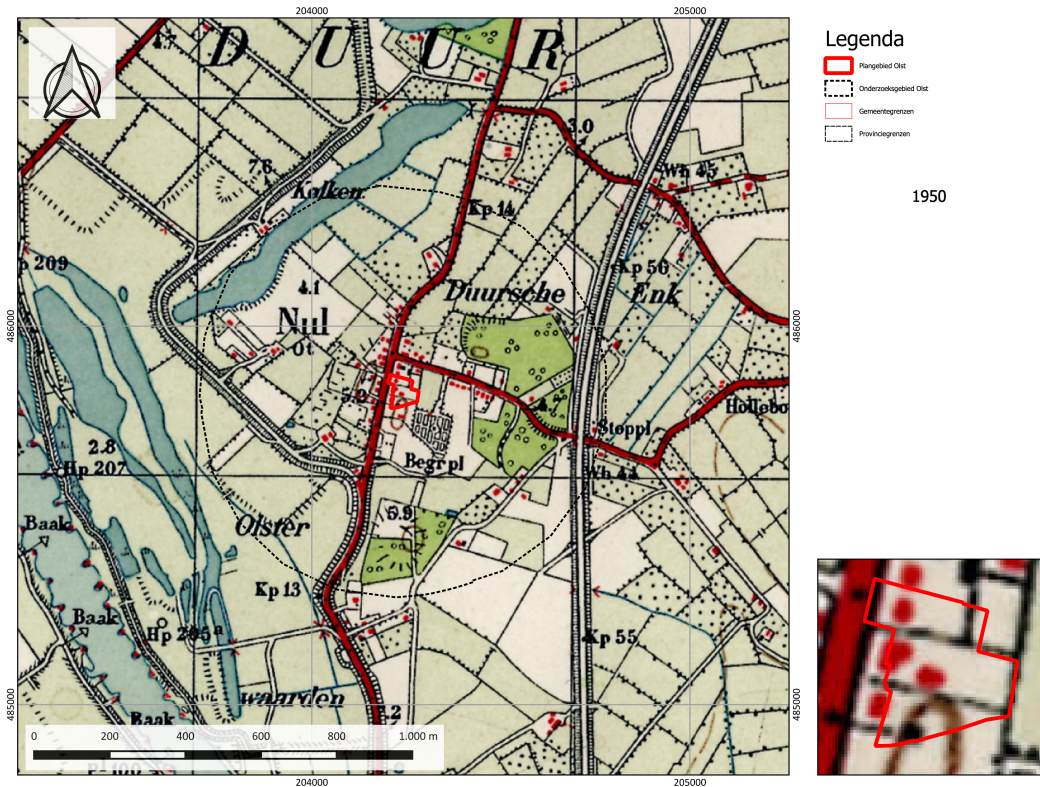
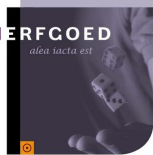
Figuur 19: Het plangebied op het kadastrale minuutplan van 1811-1832.

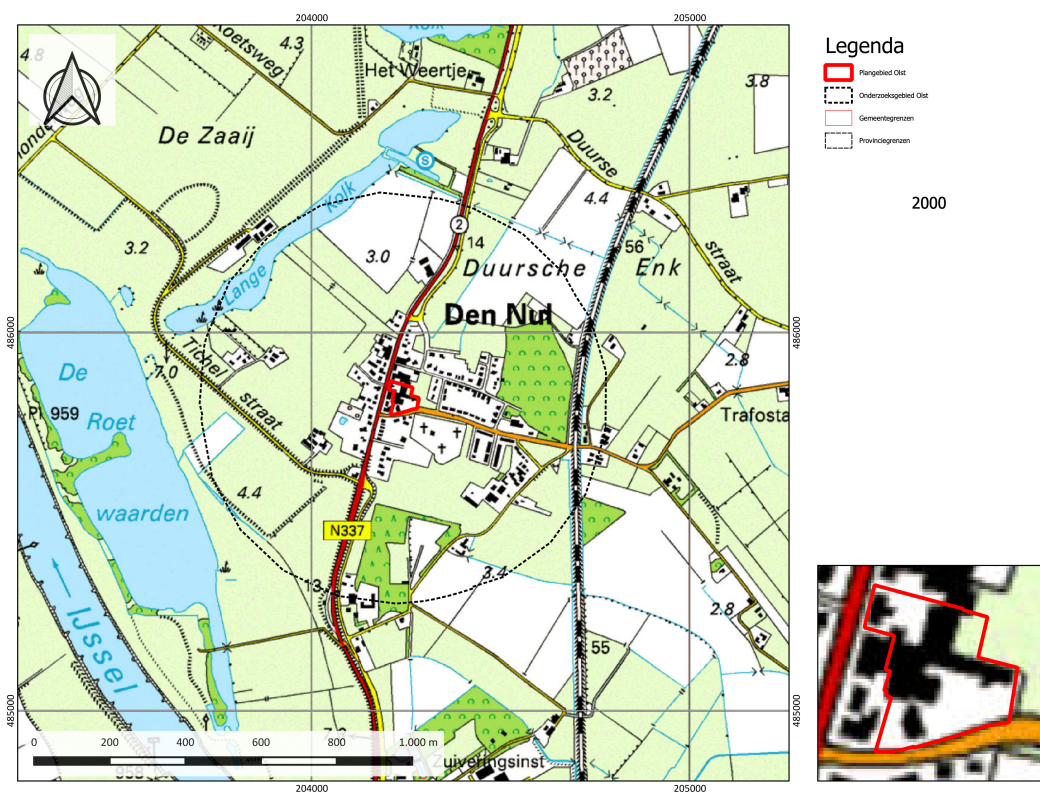
Figuur 20: Het plangebied op de topografische kaart van 1850.

Figuur 21: Het plangebied op de topografische kaart van 1900.

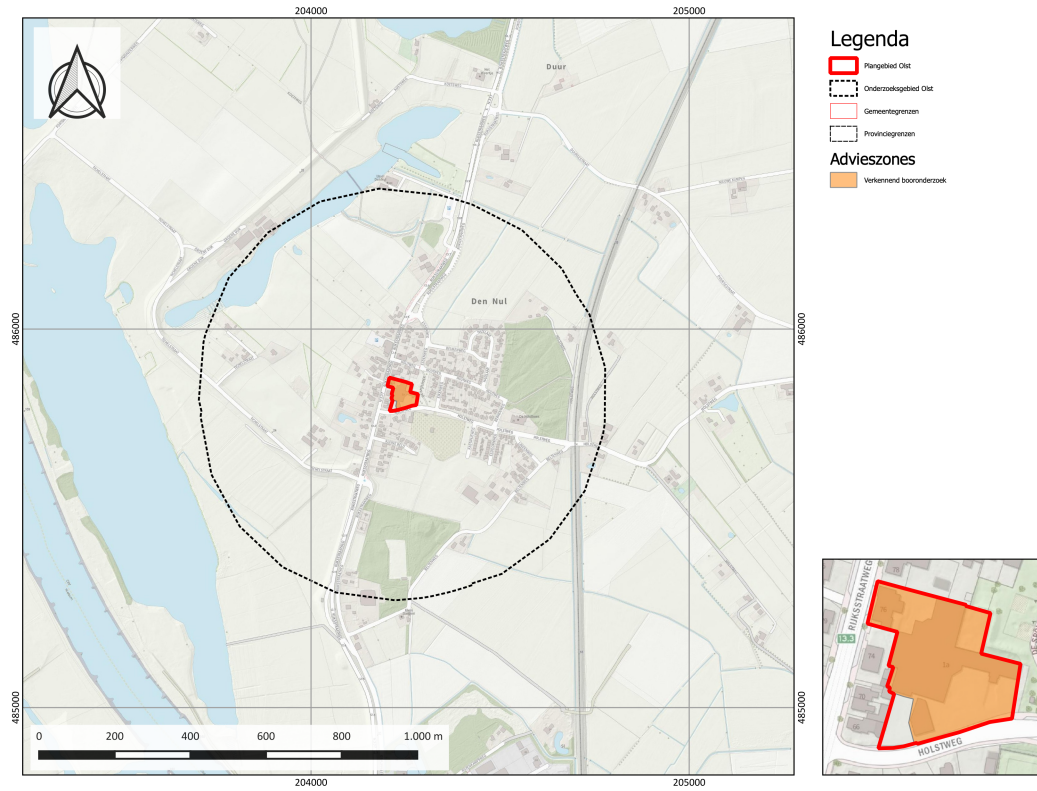
Figuur 22: Het plangebied op de topografische kaart van 1950.

Figuur 23: Het plangebied op de topografische kaart van 2000.

Bijlage 6 – Verwachtingsmodel, conclusie en advies

Figuur 24: Advieszone vervolgonderzoek binnen het plangebied.